

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MEGARALI THEOGNIS ÜZERİNE

Friedrich Wilhelm
Nietzsche

Türkçesi
Yunus Emre Ceren

DERGÂH

DERGÂH YAYINLARI 941

Felsefe Dizisi 69

Sertifika No 14420

ISBN 978-625-7660-41-9

1. Baskı Ağustos 2021

Eserin orijinal ismi

De Theognide Megarensi, 1864

Dizi Editörü

Asım O. Erverdi

Kitap Editörü

Samet Yalçın

Son Okuma

Selim Karlıtekin

Kapak Tasarımı

Ayşe Nurgül Kabasakal

Sayfa Düzeni

Ayten Balaç

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A. Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.

2622. Sok. No: 6/13

Bağcılar/İstanbul

Tel: (212) 446 05 99

Matbaa Sertifika No 20699

Dergâh Yayınları

Klodfarer Cad. No: 3/20 34122 Sultanahmet/İstanbul

Tel: (212) 518 95 79 80 Faks: (212) 518 95 81

www.dergah.com.tr/bilgi@dergahyayinlari.com

Megaralı Theognis Üzerine'nin yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

FRIEDRICH WILHELM NIETZSCHE

15 Kasım 1844-25 Ağustos 1900. Schulpforta'dan 1864'te ilk akademik çalışması *De Theognide Megarensi*'yle mezun oldu ve klasik filoloji alanında uzmanlaşmaya başladı. 1869'da, 24 yaşındayken Basel Üniversitesi tarihinin en genç profesörü oldu. 1879'da sağlık sorunları sebebiyle üniversiteden ayrıldı. Bundan sonraki on yıl en üretken yılları oldu. 1889'da, 44 yaşında büyük bir buhran yaşadı, zihinsel olarak çökmüştü. Elden ayaktan düştüğü bu yılları önce, 1897'deki vefatına kadar annesiyle, sonrasında ise kızkardeşi Elisabeth Förster-Nietzsche'nin bakımı altında geçirdi. Filolojiden felsefe tarihyazımına kadar akademik katkılarının ötesinde, 20. yüzyılı, özellikle 1960'larla beraber, en derinden etkileyen düşünür oldu.

YUNUS EMRE CEREN

1989 doğumlu; İstanbul Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü, Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 2015, aynı üniversitenin Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nın yüksek lisans programından 2019 yılında mezun oldu ve aynı yıl aynı bölümün doktora programına başladı. Halen eğitimini sürdürmektedir. Latince, İngilizce ve Eski Yunanca'dan çeviriler yapmakta, editörlük ve gazetecilik ile uğraşmaktadır.

MEGARALI THEOGNIS ÜZERİNE

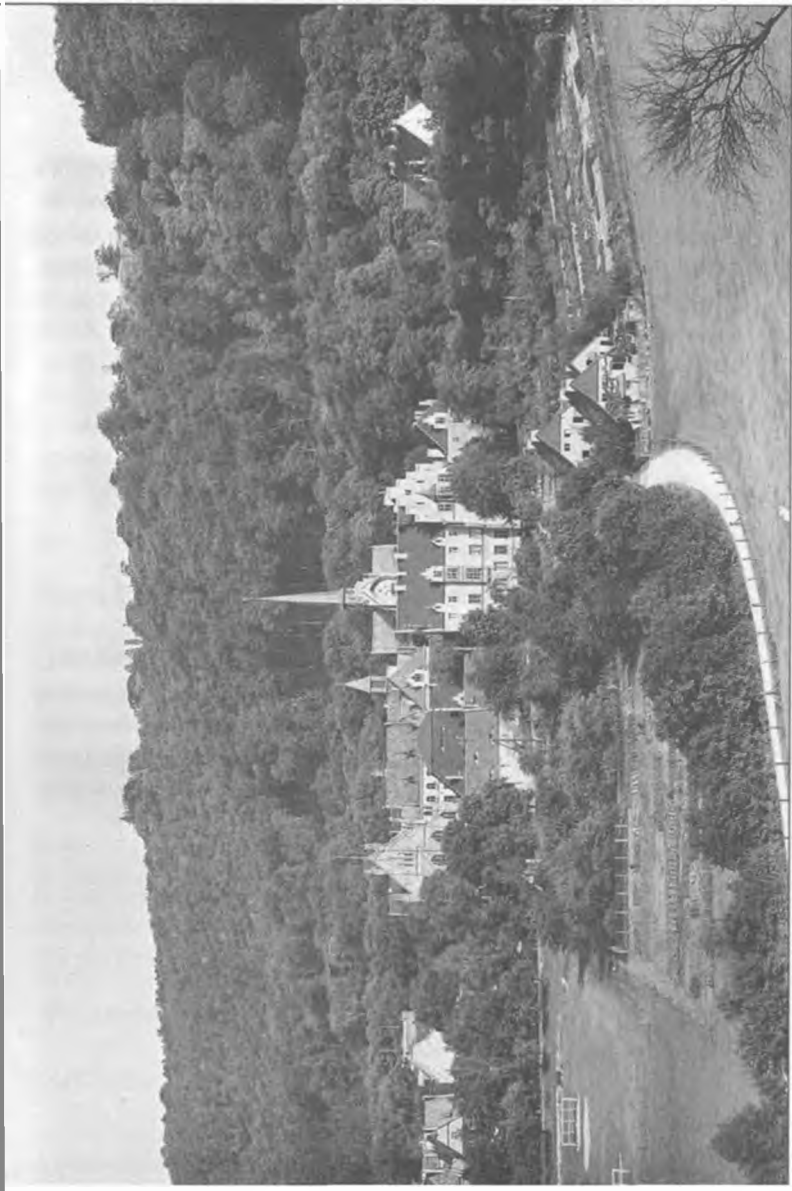
Friedrich Wilhelm Nietzsche

Türkçesi
Yunus Emre Ceren

İÇİNDEKİLER

- 7** *De Theognide Megarensi: Nietzsche'de Aristokrasi*
 ve Kan / M. Kemal Işık
- 23** Çevirmen Notu
- 25** Megaralı Theognis Üzerine
- 29** I. Theognis ve O Zamanlardaki Megaralılar Hakkında
- 45** II. Theognis'in Şiirleri Hakkında
- 72** III. Theognis'in Tanrılar, Gelenekler ve Kamu İşleri Hakkında
 İncelenen Görüşleri
- 85** Ek: Theognis Çalışmaları

Genç Nietzsche'nin bir filozof çıkacağı Schulpforta

DE THEOGNİDE MEGARENSİ: NİETZSCHE'DE ARİSTOKRASİ VE KAN

M. Kemal Işık

“Kahramanı çevreleyen her şey trajediye dönüşür.”
Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*

1

Elinizdeki eser, Friedrich Nietzsche'nin 1864'te, yirmi yaşındayken yazdığı doktora tezi olan *De Theognide Megarensi*'nin tercümesidir. Yunanlı bir lirik şair olan Megaralı Theognis'in incelenmesine ayrılmış bu metin, Nietzsche'nin o tarihe dek yaptığı en kapsamlı tahlilini gözler önüne serer ve filozofun, Yunan düşüncesinin eleştirel-tarihsel bir biçimde irdelenmesine adanmış kariyerinin başlangıcını oluşturur. *De Theognide Megarensi*'nin yazılış amacının; Theognis'in, külliyatına ve hayatına dair bütünlüklü bir yaklaşım benimsemek sûretiyle şiirlerine dair derin bir kavrayış sağlamak olduğu söylenebilir. Theognis'in yalnızca “anlaşılmaz sözler söyleyen bir şair” olduğu ve eserlerinin de bütünlükten mahrum bir “fragman derlemesi” olduğu şeklindeki yaygın kanının aksine, Nietzsche şairin eserlerinin, hayatının

ve altıncı yüzyıl Megara'sındaki siyasi vaziyetin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesinin tutarlı bir külliyat ortaya koyduğunu göstermek ister. Theognis'in eserleri ne basit bir “vecizeler ve aforizmalar yığını” olarak tasavvur edilebilir ne de derinliksiz bir pedagoji şeklinde anlaşılmalıdır. Aksine, eleştirel-tarihsel bir tahlil, Nietzsche'nin *De Theognide Megarensi*'de göstermek istediği üzere, net bir ahlak ve siyaset anlayışı ortaya koyacaktır.

Nietzsche projeye dair ilk çalışmalarına 1864'te Schulpforta'da başlar. Meşhur gimnazyum okulundan burs kazanmasıyla birlikte genç Nietzsche, Pforta'da dört yıl geçirir ve Yunanca, Latince ve İbranice dersleri alır. *Abiturunu* alabilmesi ve üniversiteye girebilmesi içinse seçkin bir klasik figür üzerine bütünlüklü bir eser hazırlaması gerekmektedir. Pforta yıllarında felsefe tarihinde kıyıda köşede kalmış, pek varlık gösterememiş isimlere merak salan Nietzsche,¹ altıncı yüzyılda yaşamış bir şair olan –ve şehir-devletinin proto-aristokrasisini öven şüirler yazmasıyla ve kişinin sosyal statüsü ile ahlaki durumu arasında bir özdeşlik kurmasıyla bilinen– Megaralı Theognis'te karar kılar:

Zenginlik ki iyiye pek yaraşır.

Kötüye düşense fukaralıktır.²

Şairin, Nietzsche'ye, hakkındaki yaygın kabulden daha cazip göründüğünü varsayabiliriz. Bu kabule göre, Theognis'in şüirleri; çocukların ruhlarını geliştirmeye yönelik dağınık vecizelerden ve nesebin ötesinde bir fazilet göremeyen “yaşlı bir feodal bey”in didaktik deyişlerinden ibaretti. Nietzsche büyük bir şevkle ve “özgür bir seçimde bulunarak Theognis üzerine büyük bir eser”³ yazma vazifesini üstlenir ve birkaç ay boyunca, şaire dair –ortodoksiye pek de uymayan– okumasını bütünlüklü bir esere

1 Curtis Cate, *Friedrich Nietzsche*, The Overlook Press: New York, 2005, s. 27.

2 İÇ REFERANS, MİZANPAJTAN SONRA

3 EKGWB-BVN-1864,426 — Gustav Krug ve Wilhelm Pinder'e Mektup: 12/06/1864.

bırlırdürmeye çalışır. Mektuplarında, meseleyi –Theognis’in o tarihteki işleniş biçimlerinde mevcut olmadığını düşündüğü– “doğru felsefi titizlikle ve olabildiğince bilimsel bir biçimde”⁴ ele alma arzusunu ifade eder. Nietzsche; fragmanların ahenkli bir bütünün parçaları olduğunu ve şairin ağıtlarının tutarlı bir ahlaki-siyasi alt metni olduğunu ispatlamak için Theognis küliyatını tarihselleştirir ve altıncı yüzyıl Megara’sına odaklanır.

Nietzsche, Megara şehir-devletindeki siyasi duruma baktığında iktidar ilişkilerinde dikkate değer radikal hareketlenmeler keşfeder ve *optimates* [soylular] ile *populares* [plebs, teba’a] ayrı ayrı etkileyen, Megara toplumuna mahsus şartlar olduğunu görür. Daha da önemlisi, altıncı yüzyıldaki sosyo-politik değişimlere odaklanmak; Nietzsche’nin, Theognis’in şiirini ileri taşıyan gücü tespit etmesini ve şairin gelecek nesle aktarmak istediği –ve onu aynı zamanda bu nesli geçmişin basit bir tekrarından kaçınmaları hususunda uyarmaya sevk eden– siyasi değişimleri anlamasını sağlar.

Nietzsche; yedinci yüzyılda Megara’nın tiranı Theagenes’in başa gelmesiyle Theognis’in şehrinin Antik Yunan’daki devrimlerin, kaosun, karşı-devrimlerin ve karmaşanın merkez üssü hâline gelişine dikkat çeker. Theagenes’in hükümranlığı; gitgide büyüyen şiddet ve karşı-şiddet dalgaları ile Megara’nın oligarşiden demokrasiye ve en sonunda da otokrasiye dönüşümünün başlangıcını teşkil etmektedir. Theagenes; *demos* (halk), kendisine verecekleri destek karşılığında, aralarında Theognis’in de bulunduğu oligarklarla savaşıma ve intikam alma sözü vererek oligarklarla *demos* arasındaki yıllardır süregelen anlaşmazlığı kendi lehine kullanır ve Megara üzerinde büyük bir güce erişir. İktidarın bu tür bir yolla sağlamlaştırılması ve demokrasiyle otokrasinin bu istisnai karışımı (oklokrasi), Aristoteles’in de belirttiği üzere, o günün Yunanistan’ında oldukça yaygındı.⁵

4 a.g.e.

5 Aristotle, *Politics*, 1305a8-1305a34.

Demosun desteğini alan hükümdarlar, şehir-devletlerindeki cari iktidar dinamiklerini en ince ayrıntısına kadar suiistimal ederek Antik Yunan'daki demokrasileri birer birer tiranlıklara dönüştürüyorlardı. Theagenes Megara'nın mutlak tiranı hâline geldikten sonra hükümlanlığı altında *optimatesin* imtiyazları ve kaynakları gasp edildi; Fransız Devrimi sonrasındaki *Terör Dönemi*'nden pek de farklı olmayan ve *ancien régime* üyelerine karşı kontrolsüz, spontane şiddet eylemlerinde bulunan hukuksuz bir çete yönetimi kuruldu. Çoğunluk, yani halk, Theagenes'in politikaları sayesinde, kendilerinden yüzyıllarca esirgenen şeyi zorla geri almada başarılı olmuş oldu.

Nietzsche; Theognis'in şiirinin esasen, Theagenes'in yönetiminde gerçekleşen oklokratik hareketin sonuçlarını yansıttığı şeklinde bir kanaate varır. Megara'nın proto-aristokrasisinin bir parçası olan Theognis; zenginliğini, sosyal statüsünü ve bir zamanlar oligarkların sınırsız kullanımına sunulmuş olan imtiyazlarını kaybetmiş ve mağdur olmuştur. "Böylece, o dönem, 'bir zamanlar uysal' olanlar [δειλοὶ] 'iyilerin' [αγαθοί] haysiyetini gasp eder." Theagenes'in, *optimatesin* bir komplosuyla tahtından indirilmesinden sonra bile var olmaya devam eden popülist politikaları ve —şehri yıllarca ayakta tutmuş— kadim aristokrasinin parçalanmış olması Theognis'in Megara'sını hâlâ tüketmekteydi. Karışıklığın kısa sürede geçmeyeceğini anlayan şair Sicilya, Eğriboz Adası ve Sparta'yı dolaşarak bir sürgün hayatı yaşamaya başladı. Kendisi Megara'ya ancak yirmi yıllık bir göçebeliliğin ardından ve o bildiği ve el üstünde tuttuğu şehrin artık geri getirilemeyeceği düşüncesini kabullendikten sonra döndü.

Nietzsche yazdığı eserde, altıncı yüzyıl Megara'sına egemen olan karışıklığa ve kaosa dikkat çeker ve bulgularını Theognis'in şiirine dair incelemesine tatbik eder. Filozof, Theognis'in hayatındaki, şiirini ileri taşıyan unsuru da tespit eder: Gençlere söylediği didaktik vecizeler demokrasinin görünmez tehlikelerine karşı uyarı

niteliğinde mesellerdir ve kişinin soyu, bu tehlikelerin kök salmasını engelleyecek yegâne nişandır. Nietzsche; Megara'daki siyasi durumda, vasatlıkta mükemmelliği yakalayanları ödüllendirip yüceliğin peşinde olanları ("yüce suçlu") cezalandıran demokrasinin ayaktakımı ve köleler için tutucu bir yönetim biçimi olmaya gayet uygun hâle getirilebileceğini fark eder. Demokrasinin tabiat itibarıyla oklokratik olduğu yönünde daima bir şüphe taşıyacak olan Nietzsche'nin gözünde Theognis, sonradan kendisinin de savunacağı müstesna bir aristokratlık çeşidinin sözcüsü hâline gelir.

Nietzsche, eserinin çoğunu aynı senenin haziran ayında tamamlar ve eseri Latinceye tercüme etmeye koyulur.⁶ Fakat eser nihayet teslim edilmeye hazır hale geldiğinde Nietzsche eserinin istediği kadar bilimsel olmadığını ve yalnızca "sıkıcı" olduğunu düşünerek ortaya çıkan sonuçtan memnun olmamıştır. Bu durumu Wilhelm Pinder'e yazdığı bir mektupta şöyle belirtir: "Dün gece çok fantastik, harika bir şey yazmıştım; bu sabahsa sıkıcı bir allame üslubuyla karşılaştım."⁷ Yaşadığı hüsrana rağmen Nietzsche eserini tamamlar ve *Abiturunu* alır. Aynı yılın eylül ayında Bonn Üniversitesi'nde ilahiyat alanında çalışmaya başlar ve burada 1867'de meşhur *Rheinisches Museum für Philologie* dergisinde yayınlanacak olan, "Theognis'in Vecizelerinin Tarihi Üzerine" (*Zur Geschichte der Theognideischen Spruchsammlung*) başlıklı bir başka makale kaleme alır.

2

Nietzsche'nin *Rheinisches Museum für Philologie*'de Theognis'i tekrar ele alışından sonra eserlerinde ve mektuplarında şaire yaptığı atıflar yıllar geçtikçe seyrekleşir. Yayınlanmış eserleri içerisindeki tek atfin bulunduğu *Ahlakın Soykütüğü*'nde ise aristokrat, iyi [ἀγαθός] ve değerli/cesur [ἔσθλός] arasındaki özdeşlikten bahsedilir: "Onlar kendilerine 'sözünün erleri' derler ki bunların başını Yunan aristokrasisi çeker ve sözcüleri de Megaralı şair

6 EKGWB-BVN-1864,435 - Rudolf Buddensieg'e Mektup: 12/07/1864.

7 EKGWB-BVN-1864,432 — Wilhelm Pinder'e Mektup: 04/07/1864.

Theognis'tir."⁸ Nietzsche'ye göre, sosyal ve ahlaki statü zorunlu olarak birbirine tekabül ve tesadüf eder; öyle ki aristokrat –ve onun uzantısı olarak aristokrasi (ἀριστοκρατία, “en iyilerin yönetimi”)– tanım itibarıyla iyi ve değerlidir.

Theognis külliyyatının çekirdeğini oluşturan meseleleri irdelemeye devam etmesine rağmen Nietzsche ne Theognis'e geri döner ne de elejik şaire dair yazdıklarını tekrar ele alır. Şu durumda Theognis'in doğrudan Nietzsche'nin kariyeri üzerinde büyük bir etkide bulunduğunu farz etmek abartılı bir düşünce sayılacaktır. Fakat bu; Nietzsche'nin Theognis'e öylesine bir ilgi duyduğu ya da Theognis külliyyatının ve bu külliyyatın meselelerinin Nietzsche için cazibesini kaybettiği anlamlarına da gelmez. Tam aksine, *De Theognide Megarensi*'deki analizinin ayrılmaz parçaları olan bazı önemli mevzular (demokrasinin reddi, aristokrasinin ve “kan”ın önceliğinin savunusu) düşüncesinde yer etmiştir. Fakat bu mevzular, “güç-istenci” kavramı vasıtasıyla daha detaylı ve anlaşılır bir şekilde dile getirilecektir.

Nietzsche'nin felsefesinin ayrılmaz parçalarından biri –hayatın en asli tezahürünü teşkil eden– “güç-istenci” kavramıdır. Nitekim filozofun Zerdüşt'ü “...nerede bir canlı gördüysem orada güç-istenci buldum.”⁹ der. Nietzsche; bütün canlı varlıklarda (bitkiler, hayvanlar, insanlar), hâlihazırda şartlar ne olursa olsun, mevcut hâlimden daha üstün bir şeye erişme eğilimi bulunduğunu düşünmektedir. Bu eğilim sabit bir nesneye ya da metafiziksel bir ideale dair basit bir ihtiyaca veya arzuya indirgenemez: Canlılar yalnızca şu ya da bu şeyi elde etmeyi ya da iyi bir durumda olmayı arzulamak yerine kendilerinden esirgenen şeyleri elde etmeye ve başkalarından daha iyi olmaya uğraşırlar. Güç-istenci “canlı hiçbir

8 Friedrich Nietzsche, *On The Genealogy of Morality*, trans. by Carol Diethe, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 14.

9 Friedrich Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra: A Book for All and None*, trans. by Adrian Del Caro, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 89.

şeyin kendi kendine yeter olmadığı” olgusunu açığa çıkarır.¹⁰ Bu kavram, canlı şeyin –güç ve gücün elde edilmesi yolundaki engelleri aşma hususlarındaki– en temel arzusuna işaret eder.

Bu alt etme ve üstün gelme eğilimi öylesine baskındır ki bütün niyetler ve eylemler zorunlu olarak bu eğilimin boyunduruğu altında bulunur. Nietzsche, yayınlanmamış fragmanlarından birinde şöyle yazmaktadır: “... bu dünya güç-istencidir ve bundan başka da hiçbir şey değildir! Ve siz kendiniz de bu güç-istencisiniz ve başka da hiçbir şey değilsiniz!”¹¹ Aynı şekilde, insan ilişkileri de güç dengelerindeki kesintisiz hareketlenmelerden ibarettir ve canlı varlıkların –birbirlerini hükümsüz kılmaya ve alt etmeye dair– durmaksızın devam eden mücadelelerine sahne olur. Ve bu karşılaşmalar canlıları “baskılayan” ya da “baskılanan”, “fetheden” ya da “fethedilen”, “köle” ya da “aristokrat” olarak sürekli (yeniden) tanımlar. Bu, orta yolun bulunmadığı bir hadisedir.

Aslında Nietzsche’ye göre bu kategoriler arasında bir geçiş imkânı yok denecek kadar azdır; kendisi köleliğin ve aristokratlığın değişmez birer eğilim olarak var olduğuna dair sarsılmaz bir inanca sahiptir. Kariyeri boyunca; dünyanın –düşünme, değerlendirme ve yönetmeye dair– köleler ve aristokratlar arasındaki savaşa sahne olduğu fikrinden şaşmaz. Ve bu unsurlardan asli olan aristokratlık Nietzsche’ye göre, faal olup tepkisel olmayan, hayata evet deyip edimleriyle hayır diyebilen ve yaratıcılığa sahip olan bir dünya görüşünü ifade eder.¹² Ve Nietzsche “yeryüzünün müstakbel hü-

10 Walter Kaufmann, *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist*, Princeton; Oxford: Princeton University Press, 1974, s. 248.

11 Friedrich Nietzsche, *Writings From The Late Notebooks*, ed. by Rudiger Bittner, trans. by Kate Sturge, Cambridge University Press: Cambridge, 2003, s. 38-39.

12 Friedrich Nietzsche, ‘Ecce Homo,’ *The Anti-Christ, Ecce Homo, Twilight of the Idols, and Other Writings* içinde, ed. by Aaron Ridley & Judith Norman, tr. by Judith Norman, Cambridge University Press: Cambridge, 2005, s. 145.

kümdarları” olarak “*felsefeci ‘vahşet insanları’* ve ‘*sanatkâr tiranlar*’ın istencinin bin yıldan fazla ayakta kalacağı”¹³ yeni bir aristokrasi-nin doğuşunu tasavvur eder. Nietzsche’nin, aristokrasiye –böyle bir güç-istenci anlayışına istinaden– kesintisiz bir şekilde verdiği destek ve yaptığı çağrının Theognisçi temel değerleri andırdığını ve yansıttığını söylemek mümkündür. Kuvvet, dürüstlük ve sosyal statü arasında bir özdeşlik olduğu fikrine adanmış ve Megara şehir-devletini yüzyıllarca ayakta tutmuş “Megara değerleri” Nietzsche’nin yolunu aydınlatmaya devam eder.

Nietzsche; 1885 tarihli, kendilerini “ruhen aristokrat” olarak betimleyenlere karşı çıktığı muğlak bir notta “... soyluluk yalnızca doğuştan, yalnızca kandan gelir.”¹⁴ yazar ve şöyle devam eder: “Ruhun kendisi soyluluk vermeye yetmez; bunun yerine, ruha soyluluk verecek bir şey olmalıdır.” Bu şey ise, aynı notta ifade edildiği üzere, kandan başka bir şey değildir. Öyle görünüyor ki Theognis’in yazılarında hakkaniyetin, kuvvetin ve cesaretin kan bağıyla irtibatlandırılması gibi, Nietzsche de aynı şekilde soy ile mükemmellik arasında bir özdeşlik olduğu önermesine katılmaktadır. Fakat şuna dikkat edilmelidir ki “kan”a bağlı aristokrasi ile “kan bağı”na bağlı aristokrasi iki farklı şeydir ve Nietzsche’nin aristokrasi anlayışını geleneksek bir perspektiften ele alma hususunda dikkatli olmak gerekir. Buna ilaveten, Theognis ile Nietzsche’nin aristokrasi tasavvurlarının birbiriyle tamamen örtüştüğünü düşünmek de abartılı bir tavır olacaktır. İlk dönemlerde Theognisçi değerleri benimseme hususundaki hevesine rağmen Nietzsche’nin, Theognis’inki gibi tepkisel ve tutucu bir aristokratlığı tasdik ettiği ya da benimsediğini iddia etmek yanlış olacaktır.

13 EKGWB-NF-1885,2[57] — Nachgelassene Fragmente Herbst 1885 — Herbst 1886.

14 EKGWB-NF-1885,41[3] — Nachgelassene Fragmente August–September 1885.

Nietzsche'nin eserlerindeki muhtelif pasajlar, Theognis'teki gibi, nesilden nesle geçen bir kölelik ve aristokratlık fikrini geçersiz kılmakta ve Nietzsche'nin aslında bu tür bir –soy ve kan bağı üzerine kurulu– geleneksel aristokratlığı hayata döndürmekle ilgilenmediğini göstermektedir. Nietzsche'nin eserlerinde aristokrasi, “Romalı, Arap, Germen, Japon soyluluğu; Homeros'un kahramanları; [ve] İskandinav Vikingleri”nin idealize edilmesinin¹⁵ dışında, hemen hemen her zaman gelecek bağlamında kullanılır. Esasen, Nietzsche geçmiş aristokrasilerden bahsederken savunmacı ya da en iyi ihtimalle temkinlidir ve aristokrasinin tarihinin, gelecekteki görünümünün bir yansıması olarak tasavvur edilmemesi gerektiğini ifade eder.¹⁶ Filozof, “papaz aristokrasisi”¹⁷ (priesterlichen Aristokratien) ile “bencil, devletsiz bir para aristokrasisi”nin¹⁸ sağlıksızlığına atıfta bulunarak “aristokrasi” kelimesini sıklıkla olumsuz çağrışımlarla birlikte de kullanmıştır. Bir örnekte, aristokratlar arasındaki yaygın bir başboşluktan bahseder ve bunun kan bağı yoluyla geçtiğini iddia eder.¹⁹ Şu kolayca görülüyor olmalıdır ki Nietzsche tarihî aristokrasilerin taraftarı değildir ve geleneksel aristokrasinin bir kopyasını değil, “yeni siyasete” vasıtalık teşkil etme ihtimalini tesis etmek ister. Nietzsche'nin dünya görüşüne göre, geleceğin aristokrasisi ve “yüce siyaset” gelecek çağın ışığı olacak ve yeni siyasetin olmazsa olmazı olan “kan” ise bu siyasetin rehberi olacaktır. Kan (ne sadece ruhi bir temayül ne de yalın bir asilzadelik anlamında fakat *geleceğe dair bedensel bir azim* olarak kan) bu *agonun* (mücadele) nihai göstergesi olacaktır.

15 Nietzsche, *On The Genealogy Of Morality*, s. 23.

16 Nietzsche, *Writings From The Late Notebooks*, s. 73.

17 Nietzsche, *On The Genealogy Of Morality*, s. 16.

18 A.g.e., s. 171.

19 Friedrich Nietzsche, *Beyond Good And Evil: Prelude To A Philosophy Of The Future*, ed. by Rolf-Peter Horstmann & Judith Norman, trans. by Judith Norman, Cambridge University Press: Cambridge, 2002 s. 51.

Theognisçi dünya görüşünün hilafına, Nietzsche tarihteki köleliğin de taraftarı değildir. Kölelik ve aristokratlık eğilimlerine yaptığı atıflara rağmen bunları, Theognis'in –ya da yüzyıllar süren ırkçılık ve kolonyalizmin– yaptığı gibi, nesep ve kan bağı ile irtibatlandırmaz. Neticede Nietzsche Dionizyan koronun kapsayıcılığını ve akışkanlığını Apollocu dünya görüşünün katılığına daima tercih etmiştir.²⁰ Hâtât dikkate şayan bir fragman, “hür” Hristiyanlarla –esasen bir köle olan– Stoacı filozof Epiktetos'u bir araya getirir. Hür insanlar ve aristokratlar Hristiyanlığın kölece öğretilerinin ağına yakalanıp “koca bir köleler yığını”²¹ hâline gelirken köle Epiktetos yeni yeni ortaya çıkan dinin teslimiyetçi ve uysal prensiplerini fark edebilmiş ve bunlardan kaçınmayı bilmiştir. Böylece Epiktetos, köle olarak doğmuş olmasına rağmen, kölelikle aristokratlık arasındaki önemli ayrımında kendi *agonu* için bedensel bir irade sergilemiş olur.

3

Nietzsche için güç-istenci ile yüce siyaset birbirine bağlıdır. İstenç kendine ancak yüce siyasette zemin bulabilirken yüce siyaset ise istencin bedensel azminin üzerine inşa edilebilir. Bu denklemde istencin hukuksuz, sınırsız ve kesintisiz momentumu siyaseti “bir tahakküm ilişkisi [Herrschafts-Verhältnissen] doktrinine”²² çevirir. Nietzsche şöyle yazmaktadır:

Hakikat binlerce yıllık yalanlarla çatıştığı zaman şimdiye kadar kimsenin hayal dahi etmediği sarsıntılar, deprem dalgaları, dağ ve vadi yükseltileri oluşacak. O vakit siyaset kavramı tamamen bir *ruhlar savaşı*na evrilecek; eski toplumdan kalma bütün güç tertibatları

20 Friedrich Nietzsche, *Kritische Studienausgabe Band I: Die Geburt der Tragödie, Unzeitgemäße Betrachtungen I-IV, Nachgelassene Schriften 1870-1873*, Herausgegeben von Giorgio Colli und Mazzino Montinari, Walter de Gruyter: Berlin/New York, 1988, s. 555.

21 EKGWB M-546 — Morgenröthe: § 546. Erste Veröff. 31/07/1881.

22 Nietzsche, *Beyond Good And Evil*, s. 20.

infilak edecek. Bunların hepsi yalanların üzerine kurulmuştur; [gelecekte ise] dünyanın hiç görmediği savaşlar gerçekleşecek. Dünya, benden başlayarak “yüce siyaset”i öğrenecek.²³

Herakleitosçu bir bakış açısıyla denebilir ki geleceğin aristokrasisi, kahraman erkeklerin ve kahraman kadınların galip gelmesi için başkalarının köle olması gerektiği olgusundan kaçamayacaktır: “Savaş, bütün varlıkların kralı ve bütün varlıkların babasıdır ki bazılarını tanrı, başkalarını da insan olarak var eder; bazılarını köle, diğerlerini ise hür kılar.” Fakat Nietzsche yeni siyasetin taslağını çizerken Dionizyan ve trajik mizacın izini kaybetmez ve siyasetine de aynı şekli verir. Böylece “[bir] istisna, tecrübe, tehlike, nüans kültürü”²⁴ yaratma işi, güç-istenci kavramını mümkün kılan trajik kapsam bağlamında aydınlatılmalıdır.

Canlı varlıkların güce ve gücün elde edilmesinin önündeki bütün engellerin aşılmasına dair arzuları; zorluklara, riske, tehlikeye ve maceraya dair de bir arzuları olduğu anlamına gelir. Gücü istemek, güce iştirilmiş zorluğu istemek demek olduğu için tehlike-istenci güç-istencinden önce gelir. Böylece istenç esas itibarıyla trajiktir; galibiyetlerin ve ödüllerin değil, daima hasımların, düşmanların ve tecrübelerin peşinde olmak durumundadır. Tıpkı Dionysos’un, kazandığı zaferin hemen ardından Thebai’yi terk etmek zorunda olması gibi, istenç de rahata erme ya da meseleyi çözüme kavuşturma imkânından mahrumdur. Daha ziyade, istenç girdiği amansız güç arayışında –azmede azmede yok olup gidene kadar– ilerlemeye mahkûmdur. Kişinin çöküşü [Untergang], tıpkı Nietzsche’nin Zerdüşt’ünde olduğu gibi, işte böyle başlar. Güç-istencinin trajik unsurunun azameti öyledir ki yaşama-istencini bile aşar. Kişi, bütünlüğüne dair gerçek bir tehdit belirdiğinde bile risklere ve zorluklara atılır: “Hayat pek çok

23 Friedrich Nietzsche, *Ecce Homo*, s. 144.

24 Nietzsche, *Writings From The Late Notebooks*, s. 163.

şeyi hayatın kendisinden daha fazla el üstünde tutar”²⁵ ve “hayat kendisini feda eder, güç için!”²⁶ Sahip olduğu trajik bakış; istence Sisypheosçu, kendi kendini –neşe ile– feda eden bir unsur sağlar. Bu unsur, canlıya ebediyen ilerleyen (ebediyet-istenci) fakat daima kendini tekrarlayan (tekerrür-istenci) neşeli bir gayret ve sevinçli bir mahkûmiyet verir (aynının ebedi tekrarı):

Hiç, bir neşeye ‘evet’ dediğiniz oldu mu? Ah, dostlarım, eğer öyleyse bütün acılara da ‘evet’ demiş oldunuz. [...] Her yeni, ebedi şey; zincirlere vurulmuş, arapsaçına dönmüş, meftun olunan her şey... Ve işte böylece dünyayı sevdiniz bile! Siz ebedi olanlar, bu dünyayı ebediyen ve daima seviyorsunuz. Ve acıya da şöyle diyorsunuz: ‘Geri dur! Fakat geri de gel.’ Zira bütün neşe, ister ebediyet!²⁷

Bu yüzden, yıkım, acı ve sömürü, hayatın eksiksiz tezahürünün kaçınılmaz birer neticesi olurken güç-istencinin yok-etme ve yok-olma-istenci ya da tahakküm-istenciyle de karıştırılmaması gerekmektedir. Nietzscheci istenç ve yeni siyaset; trajik ve kendi kendini feda etmeye eğilimli unsuru sebebiyle savaşın vahşetiyle ya da modern devletlerin sistematik imha politikalarıyla aynı zeminde var olmayacaktır. Trajik istenç hem yirminci yüzyılın topyekûn mobilizasyonunu hem de statü ve refah arayışını hükümsüz kılar. İstenç neşeli bir şekilde gücün peşinde olan, kendi kendini feda etmeye eğilimli bir arayıştır ve söz konusu arayışın neticesi olabilecek şeylerden (refah, yıkım, görkem vs.) hiçbirisine tekabül etmez. Nietzsche; hayatın tezahürlerinin –devletler ve kitleler tarafından yapılan– tahakkümde ve tâbiyyette değil, eşitler arasındaki karşılaşmalarda ve mücadelelerde aranması gerektiğine işaret ederek istencin trajik unsuruna vurguda bulunmuştur.²⁸ Nitekim güç arayışı “güçlü hasımlar” aramayı gerektirir ve Nietzsche

25 Nietzsche, *Thus Spoke Zarathustra*, s. 90.

26 A.g.e, s. 89.

27 A.g.e., s. 263.

28 Nietzsche, *Ecce Homo*, s. 82.

buna binaen şöyle yazar: “Bütün yüce şeyler kendi kendilerini yüceleştirmek sûretiyle kendi sonlarını getirirler: Bu, hayatın kanunudur; hayatın özündeki zorunlu bir kanun olan ‘kendi kendini aşma’ kanunudur.”²⁹ Güç-istenci; ağaçların, devrilme pahasına günışığına ulaşmaya çabalamasında veya trajik kahramanın ölüm karşısındaki bedensel ve tarafsız azminde görülebilir. Nietzsche’nin tasarladığı yeni siyaset ile yeni aristokrasi, zeminini kıyıda ve tâbiyyette değil, söz konusu –trajik ve kendi kendini feda etme eğilimindeki– güç talebinde bulur.

Nietzsche, istencin modern devlette ve medeniyette kendine zemin bulma ihtimalinin olmayışına defaatle atıfta bulunur.³⁰ Mevcut yönetim biçimleri ve –“yüce” siyasetin tersine– süfli siyaset, istenci muhtelif noktalarda gölgeler. Trajik istencin üzeri, başlangıçta kişisel özgürlüğe, yüzeysel mutluluğa ve emniyete yapılan mübalağalı bir vurgu ile örtülür. Bize, canlının en temel arzusunun sınırsız ve feda edilmeye eğilimli bir güç ve yücelik talebi olmadığı söylenir. Bunun yerine, çağdaş söylemler; kişinin istencinin en temel prensiplerinin korunma, güvenilirlik ve emniyet olduğunu dikte etmektedir. “Çok kullanışlı ve çok sıkıcı bir karantina tertibatı”³¹ olan demokrasi böylece –güç-istencinin hasıraltı edildiği ve sözde bir “kendi kendini muhafaza etme güdüsü” tarafından mağlup edildiği– sahte bir istenç yaratır. Çağımız, konfor-istenci ile korunma-istencinin galip-gelme ve alt-etme-istençleri üzerinde hakimiyet kurmasına sahne olmaktadır: “Bütün bir kültürün anlamı ‘insan’ denen yırtıcı hayvandan uysal ve medenileştirilmiş bir hayvan, bir evcil hayvan çıkarmaktır.”³² Ve demokrasi ise “özgürlük arzusu ve mutluluk güdüsü”³³nün

29 Nietzsche, *On The Genealogy Of Morality*, s. 119.

30 A.g.e., s. 50.

31 Friedrich Nietzsche, *Human, All Too Human*, translated by R. J. Hollingdale, Cambridge University Press: Cambridge, 1996, s. 383.

32 Nietzsche, *On The Genealogy Of Morality*, s. 24.

33 Nietzsche, *Beyond Good And Evil*, s. 156.

riskler ve zorluklar karşısında kutsanışının ifadesinden başka bir şey değildir.

İkinci olarak, modern devlet yönetiminin temeli, her türden yücelik arayışını engelleyen, gayr-ı şahsî ve gayr-ı vücûdî bir hukuka dayanmaktadır. Bu hukuk; bireyin konfor, emniyet ve korunma arayışını kutlayıp ödüllendirirken istisnayı kriminalize eder. Mevcut siyaset anlayışı içerisinde kişinin kendisini feda edebileceği bir teşebbüsün peşinde yılmadan koşturması ya da bir dava uğruna neşeli, bedensel bir azim göstermesi en iyi ihtimalle tehlikeli ve tehditkâr addedilmekte ve çoğunlukla da kriminalize edilip hukuksuz ilan edilmektedir. Fakat Nietzsche şöyle der: “Hiçbir şeyi büyük bir suç içermediği müddetçe yüce addetmeyiz.”³⁴ Son kertede demokrasi; trajik istenci, hayatı eksiksiz bir biçimde ifade etmesine yönelik her türlü vasıttan mahrum bırakarak en iyi ihtimalle bir güvenlik önlemine ve sigorta poliçesine dönüştürmeyi başarır.

Tıpkı Theognis gibi, Nietzsche de durmaksızın söz konusu bayağılıkla ve demokrasinin “tesviye edici” etkileriyle mücadele etmenin yollarını aramıştır. Filozof; isyankâr bir aristokratlık ve “devrimci [bir] muhafazakârlık”³⁵ vasıtasıyla mevcut vasatlık medeniyetini, güç arayışı ve trajik bir dünya görüşü üzerine bina edilmiş bir kültürle ikame etme tasavvurunda bulunur. Fakat Nietzsche’nin olgun düşüncesinde, Theognis’ten farklı olarak, hiç var olmamış bir zamana özlem duyan, tepkisel, nostaljik –veya anıtsal– bir tutuculuğu bulmak mümkün olmayacaktır. Aksine, Nietzsche’nin eserleri eleştirel-tarihsellik ve trajik istenç üzerinden başkaldıran bir görünüm kazanır. Bu istikamet ve trajik istenç “‘hâkim güçlere karşı aktif bir direniş’ olarak yeni bir devrim

34 Friedrich Nietzsche, *The Will To Power*, ed. by Walter Kaufmann, tr. by Walter Kaufmann & R. J. Hollingdale, Vintage Books: New York, 1967, s. 74.

35 Renato Cristi, “Introduction: Nietzsche’s Aristocratism” in *Nietzsche: On Theognis of Megara*, University Of Wales Press: Cardiff, 2015, s. 85.

konsepti"³⁶ şeklinde yorumlanabilir (ki bu konsept *yüce suçlu* kavramının ifade ettiği vazifeye işaret etmektedir). Nietzsche'nin düşüncesi, Alain Badiou'nun ifadesiyle, "siyasetin yaptığı hesaplara nazaran daha radikal bir seviyede, insanlığın tamamını dönüştürmeyi amaçlayan"³⁷ birtakım radikal ve devrimci prensipler için faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Badiou, Alain. *1992-1993 Seminar I, Nietzsche's Anti-Philosophy*, tr. by Wanyoung Kim, https://www.academia.edu/32045189/Alain_Badiou_Nietzsches_Anti_Philosophy.
- Cate, Curtis. *Friedrich Nietzsche*, (The Overlook Press: New York, 2005).
- Cristi, Renato. "Introduction: Nietzsche's Aristocratism", *Nietzsche: On Theognis of Megara*, (University Of Wales Press: Cardiff, 2015).
- Kaufmann, Walter. *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist* (Princeton; Oxford: Princeton University Press, 1974).
- Laruelle, François. *Nietzsche contre Heidegger: Thèses pour une Politique Nietzscheenne*, (Payot: Paris, 1977).
- Nietzsche, Friedrich. *Beyond Good And Evil: Prelude to A Philosophy Of The Future*, ed. by Rolf-Peter Horstmann & Judith Norman, trans. by Judith Norman, (Cambridge University Press: Cambridge, 2002).
- 'Ecce Homo', *The Anti-Christ, Ecce Homo, Twilight of the Idols, and Other Writings*, ed. by Aaron Ridley & Judith Norman, tr. by Judith Norman, (Cambridge University Press: Cambridge, 2005).
- *Human, All Too Human*, translated by R. J. Hollingdale, (Cambridge University Press: Cambridge, 1996).
- *Kritische Studienausgabe Band I: Die Geburt der Tragödie, Unzeitgemäße Betrachtungen I-IV, Nachgelassene Schriften 1870-1873*, Herausgegeben von Giorgio Colli und Mazzino Montinari, (Walter de Gruyter: Berlin/New York, 1988).

36 François Laruelle, *Nietzsche contre Heidegger: Thèses pour une Politique Nietzscheenne*, Payot: Paris, 1977, s. 16.

37 Alain Badiou, *1992-1993 Seminar I, Nietzsche's Anti-Philosophy*, tr. by Wanyoung Kim, https://www.academia.edu/32045189/Alain_Badiou_Nietzsches_Anti_Philosophy, p. 4.

- *On The Genealogy Of Morality*, trans. by Carol Diethe (Cambridge: Cambridge University Press, 2006).
- *The Will To Power*, ed. by Walter Kaufmann, tr. by Walter Kaufmann & R. J. Hollingdale, (Vintage Books: New York, 1967).
- *Thus Spoke Zarathustra: A Book for All and None*, trans. by Adrian Del Caro (Cambridge: Cambridge University Press, 2006).
- *Writings From The Late Notebooks*, ed. by Rudiger Bittner, trans. by Kate Sturge, (Cambridge University Press: Cambridge, 2003).

ÇEVİRMEN NOTU

Metinde geçen, Nietzsche'nin Latince haliyle verdiği yer, kişi ve kitap isimlerinden oluşan Eski Yunanca isimlerin tamamı kaynakça bilgisi dışında özgün halleriyle, Eski Yunanca olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte, Nietzsche'nin parantez içerisinde verdiği Yunanca kelimeler, çevirilerinin yanına aynı şekilde Eski Yunanca olarak verilmiştir. Nietzsche'nin metin içerisinde Latince cümlelerin içine bir kavram veya bir örnek olarak koyduğu Eski Yunanca kelime veya öbekler ise çevrilmiş ve aynı şekilde dipnotta ya da çevrilen kısmın yanında köşeli parantez içerisinde verilmiştir. Metinde kullanılan bütün Almanca, Latince ve Eski Yunanca ifadeler özgün şekilde çevrilmiştir. Bazı yerlerde yapılan kişi ve kitap ismi kısaltmalarında LSJ ve Oxford kısaltmaları esas alınmıştır.

Bu eserin çevrilmesine vesile olan kıymetli editörüm Selim Karlıtekin'e ve çeviri esnasında bana fikren ve Türkçe konusunda yardımcı olan sevgili eşim İlayda Sanin Ceren'e teşekkürü borç bilirim.

Y. EMRE CEREN
İstanbul 2020

Nietzsche, *Megaralı Theognis Üzerine*'yi
yazmadan iki yıl önce, 1862.

MEGARALI THEOGNIS ÜZERİNE

I. Theognis ve o zamanlardaki Megaralıları hakkında.

1. Altıncı yüzyılda Megara Devleti'ndeki isyanların anahatları.
2. Theognis'in yaşam süresinin hesaplanarak incelenmesi.
3. Yaşamındaki birtakım olaylar şiirlerinden kavranabilir.
4. Welcker,¹ Theognis'in yaşamını başka bir şekilde tahayyül etti.

II. Theognis'in şiirleri hakkında.

5. Şiirlerinin kaderi ve Eskiçağ insanların görüşleri.
6. Günümüzdeki insanların Theognis'in şiiri hakkındaki görüşleri.
7. Theognis, Kyrnos için veciz bir biçimde yazdığı şiirlerini ona atfetmedi: γνωμολογία.²

1 Friedrich Gottlieb Welcker, 1784–1868 yılları arasında yaşamış klasik filolog. –çn.

2 *Toplu Özdeyişler*. –çn.

8. Bu mersiyeler hayatının belirli ve kısıtlı bir bölümünde yazılmadı.
9. Theognis bu mersiyelerle ruhunun hislerini ve vaziyetini dışa vurur, ancak asla öğretmenlerin adetleri olduğu gibi öğüt vermez.
10. Aynı şekilde ziyafet şiirleri de hayatının belli bir kısmına atfedilemez.
11. Theognis şiirinin bazı teknikleri üzerine.
12. Betimlenmiş ziyafet şiirlerinin konuları.
13. Kyrnos ve ona yakılmış mersiyeler hakkında.

III. Theognis'in tanrılar, gelenekler ve kamu meseleleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi.

14. Onun kamusal meseleler, tanrılar ve insanlar hakkındaki görüşleri birbirleriyle neden yakından bağlantılıdır?
15. Yunan soylularının itibar ve güçlerinin kökeni nereye dayanır?
16. Theognis'in fikirleri her şey değişirken sabit kaldı mı?
17. Yaşlı Theognis'in önceki yargılarından vazgeçtiğini hangi delil gösterebilir?

Her şeyden evvel şiirlerini aktardığından ve daha iyi bir sırada düzene soktuğundan ötürü şu ana dek Theognis hakkındaki sorular konusunda, hakkı olan ilk sırada, Fr. Th. Welcker³ bulunur. Welcker, çok büyük bir özenle genellikle dağılmış ve çelişkili bütün eski delilleri bir araya getirdikten ve gayretli bir şekilde enine boyuna düşündükten sonra, bazılarını bir kenara atmış, bazılarını ise düzeltmiştir. Theognis şiir türünü, şairin yaşadığı zamanları ve Megara toplumunu önceki editörlerden daha isabetli ve doğru bir şekilde değerlendirmiştir. Bu soruların çok bilgili bu

3 F. T. Welcker, *Theognidis reliquiae, novo ordine disposuit, commentationem criticam et notas adiecit*, Frankfurt/M., 1826.

adam tarafından zaten çözümlenmiş olmasına rağmen hiç kimse yeni bir şeyler eklenemeyeceğine inanmaz. Tek yapılması gereken bu zamanın filologlarının ihtilaflarını, özellikle de Theognis'in işlerine uygulanan eleştiri yöntemi hakkında olanını sürekli hatırlamaktır. Bernhardy'nin⁴ son derece haklı bir biçimde söylediği⁵ gibi bu konu çözülmemiştir ve Theognis'in işlerine dair sorular geniş bir şekilde incelemeye ve varsayıma açık bir alandır.

Böylelikle diğer konularda Welcker'le aynı kanıda olduğumu inkâr edemem, ancak korkarak iki konuda ondan ayrı düşünüyorum. İlki, Theognis'in hayatına dair ayrıntıların şiirlerinden incelenebilir olduğu söylemidir, şiirlerinde daha kesin ve daha doğru bilginin bulunduğu mümkün olup olamayacağını bilemem. İkinci olaraksa bugün Theognis'e atfedilen şiirlerin büyük bir kısmını, bilhassa da ziyafet ve içki şiirlerinin tümünü reddetmeyi öne sürdü, bunun dışında Theognis'in şiir türünün çoğunlukla vecize dayalı olduğunu göstermeye çalıştı. Dahası bildiğim kadarıyla hiç kimse Theognis'in döneminin etik düşüncesini kavramanın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaya girişmedi, yine de bu konuya dair muazzam bir şekilde sorular soran ἀγαθὸς⁶ ve κακὸς⁷ kelimelerinin kullanımı üzerine ilk kez yeni ve doğru bir düşüncüyü öne süren Welcker'in ayak izlerini takip ettiler.

Böylelikle ilkin Theognis'in dönemini ve Megara yurttaşlarının durumunu irdelemeliyim. Sonrasında Theognis'in yazmalarına göz atılmalıdır. Bu yazmaların gerçek isimlerini, biçimini, hedeflediği konuyu inceleyebiliriz. Son olarak şairin çiçek açtığı

4 Gottfried Bernhardy, 1800-1875 yılları arasında yaşamış Alman filolog ve tarihçi. -çn.

5 G. Bernhardy, *Grundriß der griechischen Literatur*, Zweite Bearbeitung, vol. 2/1 463f., Halle, 1856.

6 İyi. -çn.

7 Kötü. -çn.

dönemin etik düşüncesini şiirlerinin aktardıkları üzerinden araştıracağım.

Bu seçkin adamla karşı karşıya gelmekten duyduğum mahcubiyet beni engellese de, onunla mücadele etmeye ve pek çok hususta ona karşı çıkmaya cesaret ediyorum. Theognis çalışmasında bana ilham verdiği için minnettar olduğumu bildirmek dışında hiçbir bahanemin olmadığını itiraf ediyorum. Böylelikle onun en başta ilerlediği yolu geriye doğru gayretle izlemekteyim, istekli bir ruh haliyle bu yolu takip ediyor ve bana göre yolumuz ayrıldığında, ayrıldığımız noktayı mutedil bir şekilde bildiriyorum.

THEOGNİS VE O ZAMANLARDAKİ MEGARALILAR HAKKINDA

1. Neredeyse tüm Dor şehirlerinde olduğu gibi Megaralıların şehrinde de eski zamanlardan beri şehrin dışına yerleşen ve uzak tutulan yerlileri yoksullukla ve cehaletle baskı altında tutan soylular, egemenliği ve tapınakların idaresini kontrol ediyordu. Fakat verimli bölgelerde kurdukları kolonilerden ticaret yoluyla zenginlikler ve lüks eşyalar yavaş yavaş Megaralıların ana kentine akmaya başlayınca optimates¹ sınıfıyla plebes² sınıfı arasında ihtilaflar ortaya çıktı. Theagenes'in,³ kendi mantığına oturttuğu

- 1 Latince mülk sahibi soylu sınıf. Nietzsche bu kelimeyi tercih ettiği ve “soylu” yerine farklı bir kelimeyi kullandığından burada Nietzsche'nin kullandığı hali tercih edilmiştir. –çn.
- 2 Latince geçimini sahip olduğu ufak mülklerde zanaatla, tarımla veya benzeri işlerle sürdürmeye çalışan halk sınıfı. Nietzsche halkı belirtmek için farklı bir kelime kullandığından burada Nietzsche'nin kullandığı hali tercih edilmiştir. –çn.
- 3 Yaklaşık olarak MÖ 7'nci veya 6'ncı yüzyılda yaşamış Megara yöneticisi. –çn.

ve kitlelerin desteğiyle neredeyse tüm tiranlarınkine benzer bir kurnazlık kullanarak egemenliği ele geçirmesine yol açan etken buydu.⁴ Ancak bunun ne zaman olduğunu sorarsak, Kylon'un Atina'nın yönetimi için uğraştığı zamandan sonra Theagenes'in tiranlığı tesis etmesi dışında hiçbir şey kesin değildir. Yılı belirli olmamakla birlikte, optimates sınıfı tarafından muhtemelen MÖ 600'de kovulmuştur.⁵

Theognis'in hayatının büyük bir kısmı altıncı yüzyılda geçtiğinden, ilk ihtiyaç duyduğumuz şey o dönemde yaşayan Megaralıların durumları hakkında Eskiçağ insanlarının aktardığı delilleri toplamaktır. Bilindiği üzere bu aktarılanlar az ve özdür.

MÖ 570 yılında Atina ile Megara arasında Salamis Adası için savaş çıkmış ve mutlak bir sonuca ulaşılammıştı. Böylece her iki şehir de sonucu belirlemek için Spartalıların hakem olmasına karar verdi. Spartalılar 5 kişiden oluşan bir konseyde bu adayı Atinalılara verdiler, buna rağmen Megaralılar, hem kan bağı hem de devlet yönetme biçimlerindeki benzerlik sebebiyle Salamislilere daha yakındılar.

Clinton⁶ ve Raoul Rochette'in⁷ belirttiğine⁸ göre MÖ 559 yılında Megaralılar Herakleia Pontike⁹ kolonisini kurdu. O koloniyi Dorların kurduğu diğer yerleşimlerin pek çoğunda ve Megara'da da olduğu gibi *phyle*'lere¹⁰ böldüler. Bu Plaß'ın *De Tyrranide I*,

4 Arist. Rhet. 1, 2, 19.3. Polit. V, 4, 5.4.

5 Theagenes'in damadı Kylon, MÖ 632 yılında iktidarı ele geçirmeyi denemiştir. Bu Atina tarihindeki en kesin ilk tarihlerden birisidir.

6 Henry Fynes Clinton, 1781-1852 yılları arasında yaşamış İngiliz klasik bilimci ve tarihçi. —çn.

7 Désiré-Raoul Rochette, 1789-1854 yılları arasında yaşamış Fransız klasik bilimci ve arkeolog. —çn.

8 H. F. Clinton, *An Epitome of the Civil and Literary Chronology of Greece: From the Earliest Accounts to the Death of Augustus*, Oxford, 1851, 155 vd. M. Raoul-Rochette, *Histoire critique de l'établissement des colonies grecque* vol. 4, Paris, 1815, 407.

9 Karadeniz Ereğlisi. —çn.

10 Eski Yunancada kabile, klan gibi anlamlara gelen bir terim. —çn.

84'te¹¹ de öne sürdüğü gibi Theagenes'in kovulmasının ardından halk tarafından harap edilen optimates sınıfının büyük çoğunluğunun sınırlardan göç ettiklerini ve yeni yerleşimler aradıklarını göstermektedir. Plebsler pek çok soylunun yurtlarını terk ettiğini gördüğünden, bu çözüm belki de öfkelerini bir süre dindirebilirdi.

Burada Aristoteles ve Plutarkhos'tan alıntılamanız gereken üç çok önemli kısım vardır.

Plutarkhos, *Quaestiones Graecae*, 18: "Megaralılar Tiran Theagenes'i kovdukları zaman kısa bir süre için devlet işlerinde itidalli davrandılar. Sonra Platon'a göre demagoglar onlara kusursuz özgürlüğü sunduklarında büsbütün yozlaşmışlardı, fakirler zenginlere utanmazca saldırıyor ve onların evlerine girerek şatafatlı bir şekilde yiyip içmek için hak iddia ediyorlardı. Ancak istedikleri olmazsa, zorla ve aşağılamayla hepsine saldırıyorlardı. Son olarak borç veren kişilerin daha önce ödenmiş faizleri ödeyenlere geri vermesi için bir yasa çıkardılar. Bu eyleme faizlerin geri ödenmesi (παλιντοκία) adı verildi."

Aristoteles, *Politeiai*, V, 1304b, 35-39: "Megara'daki demokrasi de benzer bir biçimde yıkıldı. Demagoglar yeteri kadar paraya sahip olabilmek adına önde gelen pek çok kişiyi şehirden kovdular, böylelikle pek çok kişiyi kaçak durumuna düşürdüler. Bu geri dönen kaçaklar halkla savaşıp kazandılar ve oligarşiyi ilan ettiler." V, 1302b, 31: "Megaralıların demokrasisi düzensizlik ve anarşiye yenik düşmesinden ötürü yıkıldı."

Aristoteles, *Politeiai*, IV, 1300a 16-19: "Vatandaşların hepsi veya bazıları atandılar ve tamamı veya bazıları onurlarına, soylarına, erdemlerine veya benzer niteliklere göre ayrıştırıldılar, tıpkı sürgünden geri dönüp halka karşı birlikte savaşanların Megara'sında olduğu gibi."

11 H. G. Plaß, *Die Tyrannis in ihren beiden Perioden bei den alten Griechen. Dargestellt nach Ursachen, Verlauf und Wirkungen*, Bremen, 1852.

Bu pasajlardan Theagenes'in sürgün edilişinin üzerinden pek bir vakit geçmeden optimates sınıfıyla plebsler arasında yeni bir çatışmanın baş gösterdiği görülmektedir ya da daha isabetli konuşursam, fakirlerle zenginler arasında. Theagenes'in egemenliği boyunca pek çok plebs kökenli tarafından zenginliklerin elde edildiği, buna karşın pek çok soylunun şahsi arazilerinden ve servetlerinden mahrum kaldığı görülür. Bu çatışmada plebsler kesin bir zafer kazanmış, ancak kısa bir süre içinde asiler tarafından yozlaştırılmış ve bölünmüşlerdir. Böylece borç verenlerin topladığı faizlerin alacaklılara geri iadesi anlamına gelen *παλιντοκία*¹² kanununu tesis ettiler. Zenginlerin evlerine el koydular ve konuk-severlik istediler, en sonunda soyluların çoğunun malını çaldılar ve onları kendi arazilerinden kovdular. Bunlar uzun bir sürgünden sonra nihayet toplanarak yurtlarına geri döndüler ve dâhil oldukları çarpışmayı bir kez daha canlandırdılar, şehri alıp egemenliği elde ettiler. Bu olayın gerçekleştiği zaman hakkında MÖ 510 yılında optimatesin iktidarı çoktan yeniden tesis etmiş olduğu dışında hiçbir şey kesin olarak söylenemez. Çünkü Lakedaimonialılar bu yılda ve devamında engelsiz bir biçimde Hippias'ı¹³ zorla elde ettiği yönetimden kovmak için sık sık kıstağı geçti. Halk o zamanlar daha üst mevkilerde bulunsaydı bu mümkün olmazdı. Optimates, bu yıldan Pers Savaşları'na ve sonrasına dek sürekli egemenliği muhafaza etti, ancak bu bile kesin kanıtlarla ispatlanamadı. Fakat gelenek, MÖ 468 yılında soyluların yeniden plebes tarafından sürgün edildiğini ve kitlelerin egemenliğinin yeniden tesis edildiğini kaydetmiştir.

2. Theognis'in yaşadığı bu zaman diliminde, o dönemin insanlarının hayatlarının ana hatlarını mümkün olduğu kadarıyla ortaya çıkarmaya çalıştım. Düzelttiğimiz ve not ettiğimiz olay-

12 Borç alınan kişiye verilen faizlerin borç ödeyene geri verilmesi. —çn.

13 Hippias, babası Peisistratos'un yerine MÖ 527 yılında geçmiş ve Sparta önderliğindeki bir koalisyon tarafından MÖ 510 yılında sürgün edilmiştir.

ların sırasını izlersek hiçbir şeyi Eskiçağ insanlarının az sayıdaki beyanlarıyla tanımladığından daha isabetli bir biçimde tanımlayamayız. Souda'nın¹⁴ birkaç anlatısı,¹⁵ diğer yazarların paragrafları ve hepsinden öte şairin bizzat kendisi hakkındaki şiirleri dışında onun hayatına dair hususları başka bir yerden öğrenemeyiz. Şairin doğduğu yıl hakkında Souda'da "59. Olimpiyat'ta mevcuttu [γεγονώς]" ifadesi yer almaktadır, eğer γεγονώς ifadesini doğru olarak yorumlarsak, bu inandırıcı olmaz. Çünkü Hieronymus'un Kroniği'nde¹⁶ "59. Olimpiyatlarda Theognis bilindik bir şair olmuştur."¹⁷ denmektedir. Paschale Kroniği'nde¹⁸ "57. Olimpiyatlarda şair tanınıyordu."¹⁹ denmektedir. Alexandreialı Kyrillos'un *Contra Iulianum* I, s. 13'te "58. Olimpiyatlarda ünlüydü."²⁰ denmektedir. Böylece Souda'da ya yanlışlıkla kullanılmıştır ya da "o dönemde yaşadı" veya "ünlü oldu" anlamı dışında γεγονώς kelimesini kullanmak istememiştir.

14 MS 10. yüzyılda Soudas veya Souidas adlı bir yazar tarafından yazılmış bir çeşit ansiklopedidir. —çn.

15 Der. I. Bekker, *Suidæ Lexicon*, Berlin, 1854, 493, Θ136: Theognis, Sicilya'daki Megara'da bulunan, 59. Olimpiyatlarda doğmuş bir Megaralıdır. 2800 dizeden oluşan vecize şeklinde mersiyelelerinde kuşatmada kurtarılan Syrakusailılar için de [Schneidewin'e göre öldürülen] bir mersiye ve ayrıca sevdiği Kyros'a, *Toplu Mersiye Külliyyatı* ve tavsiye odaklı nasihat şiirlerini yazmıştır. Hepsi epik biçimdedir... Theognis." Suda On Line, Tr. C. Roth; 24 Haziran 2004; son kayıt 22 Aralık 2014; <<http://www.stoa.org/sol-entries/theta/136>>.

16 Aziz Jerome olarak da bilinen MS 3-4. yüzyıllarda yaşamış kilise babasının yazdığı bir çeşit kroniktir. —çn.

17 Karş. A. Schoene, *Eusebi Chronicorum Libri*, vol. 1, Berlin, 1875, 99.

18 Hz. Adem'den MS 6. yüzyılda yaşamış İmparator Heraclius'a kadar olan tarihi olayları listeleyen bir kroniktir. —çn.

19 Der. L. Dindorf, *Chronicon Paschale*, Vol. 1 (Bonn, 1832), 269, karş. gloss. "Theognis poëta agnoscebatur."

20 Der. E. Spanheim, *Iuliani imp. opera et S. Cyrilli contra eundem libri decem*, Leipzig, 1696.

Eğer aktardığım paragraflardan şairin ilk olarak 58. Olimpiyatlardan itibaren ünlü olmaya başladığı kesin olarak düşünülürse, bu ünün yirmi yaşından önce yakalanması inandırıcı olmaz. Bu yıldan sonra ünlü olmuş olması da mümkün değildir, zira MÖ 479 yılında Theognis neredeyse yaşlı birisi olarak hayattaydı. Bu sebepten ötürü, şairin doksanıncı doğum yılından kısa bir süre önce öldüğünü saptayabiliriz. Muhtemelen bu inandırıcı görünmeyebilir, Mimnermos fragmanından²¹ edinilebilene göre İyonyalıların nadiren yetmiş yaşından fazla yaşadığı görülüyor. Solon'un günümüze ulaşan dizelerinin²² öğrettiğine göre Attikalılar ve belki de komşuları Megaralılar seksen yaşını geçmiyorlardı (Bergk, 20).²³ Bu sebepten ötürü saptadığımız bu yılların sayılarını daraltmak ve daha dar sınırlarla kısıtlamak zorundayız.

Bu yüzden şairin MÖ 479 yılında gerçekten yaşayıp yaşamadığını incelemeliyiz. Bu yalnızca 773-782'nci dizelerden edinebilir. Şair bu dizelerde, halkın bahar geldiğinde yüz hayvanı kurban edebilmesi, şarkılarla, oyunlarla ve ayinlerle tanrıların bayramını kutlayabilmesini bahane ederek Pers ordusunun şehre gelişini engellemesi için Apollon'a yakarır. Bizzat kendisi Yunanlar arasında oluşabilecek uyumsuzluklardan (στάσιν λαοφύρορον) korkmaktadır. Duncker²⁴ bu dizelerin başka bir yıla atıfta bulunamayacağı görüşündedir.²⁵ Ama niçin?

21 "Hastaliksız ve acı verici kaygılar olmaksızın, ölüm payıma 60 yaşında düşün." D. E. Gerber, *Greek Elegiac Poetry*, Loeb ed., 1999, 85.

22 "Ancak şayet beni dinleyecek olursan bundan kurtul ve benim düşüncelerim seninkinden daha iyi diye sakın gücenme ve onu yeniden biçimlendir. Ligyaistades şarkı söyleme başlar."

23 Theodor Bergk, 1812-1881 yılları arasında yaşamış Alman klasik bilimci. —çn.

24 Max Wolfgang Duncker, 1811-1886 yılları arasında yaşamış Alman tarihçi ve siyasetçi. —çn.

25 M. Duncker, *Die Geschichte der Griechen*, Vol. 2 / *Die Geschichte des Alterthums*, Vol. 4, 70f. n8 Berlin, 1856: "Aristokrasi MÖ 510 yılında Megara'da eski

Bunların yanı sıra 757-768'inci dizelerin de şairin neşeyle ve şakayla içmeye çağırarak Pers Savaşları'na atıf yaptığı görülür:

“Korkmuyoruz Medlerin savaşından
Mutlu bir şekilde kaygılardan uzak yaşıyoruz
Ölümün kötülüklerinden oldukça uzakta, mutluyuz
Ancak yaşlılığın lanetini bekleyen nihai ölüm.”

Şair hakikaten de son derece tehlikeli bir savaş beklerken bunları yazdı mı? İçmenin vakti miydi? Ve şair yakararak ne ister? Tanrılara yaşlılığı engellemeleri için yakarır. Doksan yaşında bir şairin istediği bu mudur?

Bu dizelerin kesinlikle daha farklı bir döneme, yani Harpagos'un²⁶ neredeyse benzer şekilde MÖ 546 yılında düzenlediği seferin dönemine ait olduğu düşünüyorum. Theognis'in ünlü paragraflarından ve Herodotos'un son derece ünlü sözlerinden öğrenildiği üzere o zamanlar Yunanları korkuya sürükledi. O zamanlar Avrupa'da yer alan Yunan yerleşimleri, Perslerin şehirleri işgal etmeye devam edeceklerinden korkuyorlardı. Bu zaman halklar arasında uyumsuzluğun ortaya çıktığı, στᾱσιν λαοφθόρος olarak atıfta bulundukları zamandı. O esnada hâlâ genç olan şair, eski zamanlardan güzel gençliğinin tadını çıkarmak ve yaşlılıkla ölümü mümkün mertebe uzak tutmak dışında hiçbir şey istemedi.

Böylelikle Syrakusai²⁷ Tiranı Gelon'un²⁸ Megara Hyblaea'yı²⁹ savaşta ele geçirdiği MÖ 484 yılından sonra olmamak kaydıyla

konumuna dönmüş olmalıdır. Ancak bu eski konumuna geri dönme MÖ 515'ten daha evvel olamaz, zira Theognis MÖ 479 yılında yaşıyordu ve yazıyordu. 775 ve 780'inci dizeler Marathon Savaşı'yla ilişkilendirilemez. Son olaraksa... Theognis'in hakkında şarkı söylediği Megara MÖ 485 ve 480 yılları arasında Gelon'a yenik düştü.

26 İddiaya göre Akhaemenid Kralı, Büyük Kyros'a tahta çıkması için yardım etmiş Med generalidir. Olayla ilgili bakınız: Herodotos, *Historiai*, 1, s. 171.

27 Günümüzde de aynı adla anılan İtalya'nın Sirakuza kenti. –çn.

28 MÖ 5. yüzyılda yaşamış Syrakusa tiranı. –çn.

29 Sicilya'da Megaralılar tarafından kurulmuş Yunan kolonisidir. –çn.

belirlediğimiz yıla geri dönmeliyiz. Bu aynı zamanda Souda'da da geçmektedir: "Megaralı Theognis de Sicilya'daydı. Syrakusailıların kuşatmasından kurtulanlar için bir mersiye yazdı." Bu sözler Müller tarafından *Die Dorier* II, 509'da³⁰ "Megara Hyblaea'yı kuşattı" şeklinde sarf edildi ve Müller "Syrakusailıların" kelimesini de genetivus subiectivus şeklinde anladı.³¹ Kelimelerin sıralarının alışılmamış olduğunu kabul ederek, Müller'in dediği bana da makûl geliyor. Souda'nın Gelon'un Syrakusai'ı ele geçirdiğini kabul ettiği paragrafı katiyen doğru değil. Şehri güçle ele geçirmede, aksine halk güvenle kendiliğinden teslim olmayı kabul etti. Megara yaklaşık olarak 74. Olimpiyat'ta MÖ 483-484 yılında kuşatıldı (Herodotos, 7, 156). O halde Theognis MÖ 484 yılında hâlâ hayattaydı, belki de bir sonraki yıl da. Böylece şairin yaklaşık olarak MÖ 543 yılında ünlü olduğunu, muhtemelen yaklaşık olarak MÖ 563 yılında doğduğunu ve MÖ 483 yılında veya biraz daha sonra öldüğünü söyleyebiliriz.

Sürgünden önce halka ve onların kurumlarına karşı şiddetli bir biçimde mücadele etmiş Theognis de sürgün edilmiş optimates sınıfındandı. Theognis, bir zamanlar gençken kendisinin nasıl kaçmaya giriştiğini, yoksulluk ve iftiracıların sert hakaretleriyle nasıl hırpalandığını da hatırlıyor:

1129-1132'inci dizeler:

"İnsanın içini kemiren yoksulluk endişelendirmez beni
Ne de benim hakkımda kötü konuşan kindar insanlar.
Fakat geride kalan gençliğime yas tutuyorum
Kahroluyorum acı dolu yaşlılığın gelişine."

30 C. O. Müller, *The History and Antiquities of the Doric Race*, 2. baskı, Vol. 2, 460f. not iii., London, 1839. Bahsedilen yerdeki kuşatma (22. dipnota bakınız) ya bilinmemektedir ya da uydurmadır. Karş. T. J. Figueira ve G. Nagy, *Theognis of Megara: Poetry and the Polis*, Baltimore-London, 1985, s. 25-27.

31 Kuşatılan Syrakusailılar değilmiş de Syrakusailılar kuşatıyormuş gibi bir anlam çıkıyor. -çn.

Yine de onun diğer zamanlardaki pek çok şiirinden öğrendiğimiz kadarıyla, şairin bu dizelerindeki sakin tondan Theognis'in o zamanlar bu acılardan pek de şiddetli bir biçimde etkilenmediğini iddia edebiliriz. Böylelikle bu dizelerin Theognis'in kaybettiği, malına mülküne el konulduğu ve sürgüne gönderildiği ihtilafın başında yazıldığı anlaşılıyor. Ancak şiirin bu dizelerinin şairin otuzuncu yaşında, yani MÖ 533 yılından önce yazılmadığı görülmektedir ("Fakat geride kalan gençliğime yas tutuyorum." dizelelerinden ötürü). Dolayısıyla Theognis'in MÖ 530 ve MÖ 510 yılları arasında sürgüne gittiği, Sicilya'yı, Euboia'ya ve Lakedaimonia'yı ziyaret ettiği ve ardından yurda döndüğü dışında pek bir şey belirleyemiyoruz.

Geriye, Theognis'in Megaralıların devleti ve iç karışıklıklar hakkında aktardıklarını Plutarkhos'un ve Aristoteles'in ifadelerinin bazılarıyla karşılaştırarak göstermek kalıyor.

Eğer karşılaştırılan metinlerdeki kelimelere kendi içlerinde yan yana bakacak olursak bunu anlamak zor bir iş değildir.

Aristoteles, *Politeiai* 4, 3:

"Demagoglar dağıtabilmek için Mülklere sahip olmaya ihtiyaç duyarlar."

Plutarkhos, *Quaestiones Graecae*, 18:

"Yoksullar şiddetle ve hınçla her şeyi ele geçirdi."
"Borç verenlerin topladıkları faizleri iade ettiği bir sistem tesis ettiler."

Plutarkhos, *Quaestiones Graecae*, 18:

"İtidal sahibiydiler. Demagogların onlara katıksız özgürlük içeceğini dökmesiyle son derece yozlaştılar."

Theognis, 46:

"Kâr ve güç uğruna yaparlar..."

Theognis, 50:

"Kâr kamusal utancı da beraberinde getirdi."

Theognis, 677:

"İhtiyaç duyduklarına zorla el koydular. Düzen yok edildi."
678: "Ganimetler eşit pay edilemedi."

Theognis, 41, 42:

"Yurttaşların ılımlılığa alışkın olmasına rağmen liderleri dipsiz bir kötülüğe düşerek dönüştü."

Bunları 44-45'inci dizelerle karşılaştıırın.

Bu dizelerdeki cümleler muğlak olabilse de çok zalim bir sulta altında yazıldığını asla unutmamalıyız. Yani şair işaretler kullanmaya mecbur kalmıştır, deyim yerindeyse ifade özgürlüğü ve söylev, korkuyla bastırılmıştır. Böylece şairin kendisi bu şiiri şehrin çaresiz halini batan bir gemi izlenimini betimleyerek bitirir:

681-682. dizeler:

“İyilik için kehanetlerimi bilmecelerle anlatıyorum.

Ve kötü olan birisi de eğer bilgeyse bunu anlayacaktır.”

3. Böylelikle şairin var olduğu dönemi araştırmaya ve kaç yıl yaşadığını hesaplayarak belirlemeye çalıştım. Theognis’in şiirlerinde değindiği aynı dönemdeki Megaralıların halini kısaca tanımladım. Şiirlerinde bahsettiği her bir olayın daha isabetli bir şekilde kendi aralarında ilişkilendirilmesi ve daha belirgin bir sıraya konulması gerekiyor; bu son derece önemli hususun Welcker tarafından es geçilmesine üzülüyorum. Buna binaen soylu bir ailede dünyaya gelen Theognis’in, Megaralı soyluların eski geleneklerini terk ettikleri, lüks ve rahatlıkla yozlaştıkları döneme denk gelen gençliğini boş zevklerle harcadığı aşikârdır. Bu zihnin genç neşesi ve patavatsızlığı bu dizelerde görülebilir:

1122. dize: “Gençlikle ve zenginlikle kanım kaynadı.”

1153. dize: “Kötü ihtiraslardan uzak, zarar görmeden, zenginlik içinde yaşayabileyim.”

567. dize: “Gençliğimde keyifle oynuyorum.”

Fakat fırtınalar artık devletin üzerine çöküyordu ve güvenli, hoş bir yaşam sürmek mümkün değildi. Hatta geçip giden günlerde çocukluğundan beri yerleşmiş olan geleneklerle sadece plebslerin dalga geçmediğini, aynı zamanda bu geleneklerin optimates sınıfı tarafından da göz ardı edildiğini gözlemledi. Bilhassa da insanların yeni evlilikleriyle soylu kanının kirlendiğini gördüğünde göz ardı edildiğini fark etti. Sonrasında öfkeyle devletin üzerine çöken kötülöklere karşı mücadeleye atılıp yozlaşmış

soylulara her koşulda olabildiğince acımasızca kin kustu ve plebs sınıfından insanları son derece yakıcı bir nefretle kınadı. Ancak hayatını kurtarma isteği dışında hiçbir şey onun hafif kibirli ruhunu ve öfkesini dizginleyemedi. Plebslere yakınlaşmak ve onların uğraşlarını istemese de desteklemek zorunda kaldı. Kesin olarak kabul edilen tek şey ise başkalarının mülklerine halk tarafından el konulurken, kendi servetini kurtarmak üzere bir süre plebslerin memnuniyetini kazanmak için uğraşmasıdır. Yazdıklarından ilk başlarda başarılı olduğu görülüyor:

831, 832. dizeler:

“İtimatla mülklerimi kaybettim, itimatsızlıkla kurtardım.
Her ikisini de bilmek acı veriyor.”

Buna rağmen kandırıldı, rakipleri soyluluk çabasını görünüşteki halkçı ruhla gizlediğini fark ettiklerinde, mülklerine el koydu ve hayatı çok ciddi bir tehlikeye sürüklendi.

1106. dize: “Ah düşmanlarıma alay konusu olan zavallı ben.”

Bundan ötürü yoksulluğun son derece ciddi baskısına maruz kaldı, düşmanlarınca alay edildi, dostlarını bezdirdi ve hatta çok güçlü bir biçimde yakındığı üzere dostlarının ihanetine uğradı ve kaçmaya karar verdi. Eğer doğru kavırıyorsam, ilk başta eşi Argyris'i kendisiyle beraber götürmek için yanına alıp almama ve evladı gibi sevdiği genç Kyrnos'a yolculuğun ve kaçaklığın zorluklarına kendisiyle birlikte katlanmak isteyip istemediğini sorma konusunda tereddütte düştü. Onların Theognis'i takip edip etmedikleri yeteri kadar açık değildir. Boiotia'daki Leba-deae şehrindeki optimates sınıfı tarafından nazik bir biçimde karşılanmayı umut ediyordu, zira Megaralı soyluların MÖ 559 yılında Heraklea Pontike'yi kurarken Boiotialılar'dan çok büyük yardımlar gördüklerini hatırlamıştı. Gerçekten de oraya gidip gitmediğini onaylamaya cüret edemem. Kendisinin hatırladığı şey

açıktır: Sicilya'da uzun bir süre geçirdi ve daha önce bahsettiğimiz Souda'nın belirttiği ve Platon'un *Nomoi* I, 630, 22'de onu "Sicilya'daki Megaralıların yurttaşı" şeklinde adlandırarak onayladığı üzere Megara Hyblaea yurttaşları tarafından kendisine hediyeler sunuldu. Bu, şairin Megara Hyblaea'da doğduğunu öne süren ilk Theognis editörlerini hataya sürükledi. Fakat övgüyle öne çıkan yazarlar ve sanatçıların hem kolonilerde hem de kurucu şehirde yurttaş olduğu ve öyle adlandırıldığı pek çok örnekten öğrenilebilir; tıpkı Thassos ve Paroslu Arkilokhos, Abderalı ve Teoslu Protagoras ve Genç Hektateos, Lesboslu ve Boiotialı Terpanndros, Kolophonlu ve Smyrnalı Mimnermos gibi.

Kendisi Sicilya'daki sürgüne makul bir biçimde katlandığını bildiriyor ve eğer birisi kendisinin yaşam koşullarını öğrenmek isterse diye anlatıyor:

520. dize: "İyiye göre müşkül durumdayım, müşküle göreyse iyi."

Sürgün sıkıntısı, optimates sınıfından sürgünlerin karşılıklı ticaret ve ortak kararlar sürekli olarak yurtlarına geri dönmeye ve önceki mevkilerini tekrar elde etmeye uğraşmaları dolayısıyla hafiflemiş görünüyor. Theognis, Sicilya'dan Euboi'a'ya tekneyle geçmiş gibi görünüyor. Zenginliğe ve lükse sahip bu adanın soyluları sürgünleri muhteşem ve görkemli bir şekilde ağırladılar. Sürgününün son kısmını, sürgünlerin kendi kötü yurttaşlarına karşı en büyük desteği vereceklerini umut ettikleri Sparta'daki soyluların mekânında geçirdi. Bu umutlarında yanılmış da görünmüyorlar. Gerçekten de bu sürgünlerin, başkalarının yardımı olmaksızın yalnızca kendi güçleriyle yurtlarına saldırıp, plebsleri yenmeleri ve yeniden iktidarı ele geçirmeleri bir hayli inanılmaz.

Theognis'in sürgün öncesindeki ve sürgün sırasındaki yaşamına dair ilişkilendirebileceğimiz ve araştırabildiğimiz bütün olaylar bunlardır. Geriye şairin yaşamının son kısmından söz ettiği az sayıda ve çok da mühim olmayan dizeleri dikkatlice

incelememiz kalıyor. Halkla ilişkilerinde önceki haline kıyasla çok daha ılımlıydı, plebslere karşı duyduğu küçümseme duygusu ve nefreti bitmiş görünmektedir.

Kendisine son derece dostça yaklaşan ve sıhhatine en iyi şekilde değer veren iki şehir olan Kerinthos ve Megara Hyblaea'nın daha önce bahsetmiş olduğumuz sert fırtınalarla yerle bir olmasından epey acı duydu. Yaşlı Theognis ömrünün kalanında, gençliğinde desteklediği ve bizim hakkında kesin bilgilere erişebildiğimiz katı ilkelerinden daha da uzaklaştı. Ölümü hakkında hiçbir şeyin kesin olarak bilinmediğini zaten belirtmiştik. Yaklaşık olarak 484 yılından kısa bir süre sonra, Megara'nın Gelon tarafından ele geçirildiğini duyup acı ve kederle tükendiğinde ölümü gerçekleşti.

4. Böylelikle Theognis'in yaşamını kısaca anlattığımıza göre doğrudan her bir olayı farklı bir biçimde düzenleyen ve bunları yeni bir sıraya sokan Welcker'e başvurmamız gerekmektedir. Zira kitabında sıklıkla ve açıkça Theognis'in sürgün edilen optimates sınıfından olduğunu, plebslere karşı kazanılan savaşın ardından gelen 89. Olimpiyatlarda yeniden elde edecekleri iktidardan halkın çekildiği ve soylu egemenliğinin yeniden tesis edildiği dönemde kitabını yazdığını söylemektedir. Biraz kuşkulu da olsa, şair kendi gibi sürgün edilenlerden oluşan kalabalıkla birlikte geri döndüyse -sonradan kesinlikle yeniden yitireceği- mirasını tekrar elde etmiştir. Daha önce kamusal düzenden men edilen ve gönüllü bir biçimde evlilik hakkının tanınmasından sonra yeni insanların izdivaçlarıyla kirlenen soylu kanı gibi şeref payelerinin verildiği, kazanan taraf olan plebs sınıfından mülk sahiplerinin eğlendiğini gördü; gazabının dizelere aktarıldığı görülmektedir.

Böylelikle ne oldu? Olaylar şaşırtıcı bir biçimde parçalara ayrılıyor mu?

Muhakkak, en ciddi olanını seçmeye yetecek kadar pek çok zorluk vuku bulur. MÖ 510 yılında iktidar optimates sınıfının elindeydi; Welcker sonraki yıldan itibaren Theognis'i son

derece acı bir biçimde öfkeliendiren bütün musibetlerin yavaş yavaş devlete sızdığını düşünmektedir. O halde şair bir yıl önce ne yaptı? Hiçbir şey yazdı mı? Muhakkak yazdı: Sürgünden Kyrnos'a³² 1197. dize gibi mersiyeler gönderdi ve sürgünden önce de 53-60. dizeleri yazdı:

53-60. dizeler:

“Kyrnos, şehir şehirliğinden bir şey kaybetmese de farklıdır içinde yaşayanlar

Bu kişiler öncesinde ne kararları ne kanunları biliyordu

Fakat her yanını saran keçi derileri giyiyorlardı

Ve tıpkı geyikler gibi şehrin dışında yaşarlardı.

Şimdi onlar iyidirler Polypas³³ oğlu Kyrnos. Zamanında soylu olanlarsa

Artık ayaktakımdır. Kimse böyle bir şeyi görmeye katlanabilir mi?”

Bu dizelerin Welcker'in bahsettiği iç savaşlara atıf olarak gösterilmesinin olanağı yoktur, zira bu karışıklıklardan evvel geyikten farksız şekilde şehirden kaçan plebslerin kırsalda geyik kürküne sarılı biçimde yaşadığı söylenmektedir. Bu tarihsel hesaplarla uyumsuz değildir, çünkü plebsler zaten ilk halk ayaklanmasında şehre dışardan saldırmışlardı ve uzun bir süre kendilerini lükse ve şehvete teslim etmişlerdi. Bu dizelerde şehrin Theognis'in

32 Muhtemelen Theognis'in eromenos'udur (Eski Yunan dünyasında kişileri cinselliğe hazırlayan hemcinsleri vardı. Tecrübeli erkeğe erastes, genç oğlana eromenos denirdi). —çn.

33 Soyadı olan Πολυπαύδης, Polypas'ın oğlu anlamına gelmektedir. Polypas ise benzer yöntem kullanımıyla “çok kazanan kişi” anlamına gelmektedir. Çok anlamına gelen polu ve kazanmak/edinmek anlamına gelen pa-omai kelimeleri bir araya getirilerek Theognis tarafından zengin kökenli bir adam olarak adlandırılmıştır: “... Çok kazanan bir kişiydi...” Theognis, 663. dize. T. Figueria ve G. Nagy, *Theognis of Megara: Poetry and the Polis*, Baltimore-Londra, 1985, s. 43. Bir diğer kelime oyunu ise Kyrnos ismiyle yapılmış olabilir, Photius ve Hesychius'a göre piç yerine geçen bir unvan olabilir.

sürgününden öncesindeki durumunun tarif edildiği görülüyor. Böylece o zamanlar οἱ πρῶν δειλοὶ³⁴ olanlar τῶν ἀγαθῶν'un³⁵ değerini gasp etmişlerdir. O zamanlar Theognis'in mülklerine zorla el konulmuştu:

346-348. dizeler:

“Zorla el koydukları mallarım onlardadır.

Bir köpek gibi koyaktan geçtim;

Coşkun akan nehirde her şeyden silkindim.”

O zamanlar sefaletin en şiddetlisiyle sarsılan Theognis, πενίην'in (fakirlik) çok sert biçimde lanetlendiği bu mersiyele yazdı.

Bununla neyi gösterdik? Welcker'in düşüncesine göre şair sürgünden sonra da öncesinde zaten katlandığı şeylere katlanmıştı, yani tüm bu şeyler tekrar etmekteydi.

Fakat niçin böylesine çarpık bir yorumu kabul etmek zorundayız? Mevcut dizelerde şairin bu olayların tekrarına işaret ettiği görülüyor mu? Böyle dizeler mevcut değilse, bizi zorlayan bir şey de yoktur.

Yine de şairin yaşamını tasvir ettiğim bu yöntemin, Welcker'in kiler dışında şairin yaşamını alelade veya daha ayrıntılı anlatanların yargılarıyla ve hesaplarıyla büsbütün örtüşmediğini reddetmiyorum. Neredeyse hepsi bu hususta kendine has bir yol izlemiştir; kimisi daha mahir, kimisi bunu bize önerecek kadar daha açıkgozlü ve tarihsel gerçeklikle uyumlu. Mesela, K. O. Müller: “Mülklerin zorla dağıtılmasıyla deniz yolculuğunda olan Theognis, babasının mirasından mahrum kaldı.”³⁶ Fakat yalnızca ναυτιλίη³⁷ (1202. dize) kelimesinden ortaya çıkan tek varsayım, sürgünün kendisidir,

34 Önceden ayaktakımı olanlar. —çn.

35 İyilerin. —çn.

36 K. O. Müller, *Geschichte der griechischen Literatur bis auf das Zeitalter Alexanders*, Vol. 1, Breslau, 1841, s. 213.

37 Deniz yolculuğu. —çn.

fakat hiç kimse Müller'in sözlerinden buna varamaz.

Toparlanması gereken bilgilerden geriye kalanlar ve hakkında hâlâ yazılması gerekenlerin kısaca tekrarı:

563 yılı (?): Theognis Megara'da doğdu.

543 yılı (?): İlk kez ünlendi.

533 yılı: Halka karşı savaş başladı.

530-510: Mülklerinden mahrum kaldı ve yoksulluktan tükenip sürgüne gitti; Sicilya'da, Euboia'da ve Sparta'da bir süre bulundu. Diğer sürgünlerle birlikte geri döndü ve plebsler muharebede yenilince önceki saygınlığını tekrar kazandı.

506: Bir mersiyesinde Kerinthos soylularının plebsler tarafından sürgün edildiğinden sitem etti.

484: Megara Hyblaea'nın Gelon tarafından ele geçirildiğine dair bir mersiye dizdi. Bundan kısa bir süre sonra hayatını kaybetti.

THEOGNIS'İN ŞİİRLERİ HAKKINDA

5. Özellikle Ksenophon ve Isokrates'in Theognis'in şiiri hakkındaki yargılarını takip etmeli miyim yoksa günümüz bilim insanlarının bu son derece tartışmalı konudaki ayak izlerini mi izlemeliyim diye uzun süre emin olamadım. Theognis hakkında onun dönemine daha yakın olan kişilerin mi, yoksa sonra gelen günümüz bilim insanlarının mı daha doğru yargılara vardığını bilmiyorum. Acınası haldeki şiir kargaşasını bir araya getirmek, daha önce öğrendiğimiz Eskiçağ yazarlarının eriştiği tam ve bozulmamış şiirlere göre küçük bir sorun değildir. Yaşadığı dönem ve yurdunun durumu hakkında da, hayatı hakkında da bilinenler kusurlu ve eksiktir.

Yakın zamanda Theognis'le ilgili sorularla uzun süre boyunca meşgul oldum, Theognis'ten kalan fragmanları devamlı irdledim ve bunları da diğerlerini de her yönden desteklememek gerektiğine ikna oldum.

Eskiçağ'ın farklı dönemlerinde yaşamış yazarların Theognis'in şiiri hakkında nasıl yargılara vardıklarını kısaca ele almalıyız. Isokrates dönemi, onu çok katı bir ahlak hocası olarak gördü; onun

“σύγγραμμα περὶ ἀνθρώπων vel περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας”¹ adlı kitabına bakınız (Stobaios’un Sermones’indeki Ksenophon 88, s. 499;² ayrıca Platon karş. Leg. I s. 630. Isokrates’in ad Nicoclem’i karş. 1226). Theognis’in kitabı zaten erkek çocukları eğitmek için kullanılmıştı, muhtemelen tam bir halde değildi, ama ezberleniyordu (Isokrates’in ad Nicoclem’inde. Aiskhylos, karşılaştırın: Ktesiphon. s. 525 Reiske³). Theognis’in kitabının kaderinden ötürü, Ksenophon’dan sonra ortaya çıkan önceki bütün yargıların nedenleri hatırlanmalı mı bilmiyorum. Theognis’in kitabını vererek etraflıca öğrenmeye zorladıkları ve buradan Theognis’in tüm öğretisinin temelini çıkarmaya mecbur kıldıkları çocuklar o zamanlar hâlâ eğitimde yetersizlerdi. Sonra Theognis’in dizeleri ortak ve günlük kullanıma karışarak sık sık sohbetlerde alıntılandı. Öyle ki eski yazarlardan öğrendiğimiz kadarıyla orada burada Theognis’in sözleri övülüyordu. Theognis aslen bir şairdi, öğretmen değildi ve kısa bir süre sonra eskilerin onu unuttuğu görülmektedir. Plutarkhos’un *De Audiendis Poetis*, 2. bölüm, s. 16’daki⁴ “Theognis’in toplu vecizeleri (γνωμολογίας) hitabetten kaçınabilmek için konuşma şeklindedir, ölçü ve ritmi bir araç (ῥχμα) olarak kullanır.” dediği sözlerini doğru anlamalıyız. Çocuklara hiçbir yararı olmadığı düşünüldükten sonra Theognis’in seçilmiş dizeleri dışında, bütün haldeki şiirlerinin yavaş yavaş tamamen

1 *İnsanlar veya Erdem ve Kötülük Üzerine Bir İnceleme.* —çn.

2 Nietzsche burada kullandığı edisyonu belirtmemiştir. Bkz. Meineke’nin edisyonu: *Ioannis Stobæi Florilegium recognovit Augustus Meineke*, Leipzig, 1856, vol. 3, s. 167, not 4: “Ksenophon’un Theognis hakkındaki düşüncelerinden.”

3 J. J. Reiske, *Oratorum Græcorum Volumen Tertium Aeschinis Omnia Complectens*, Leipzig, 1771=3.32.

4 16 c-d: “Empedokles’in ve Parmenides’in dizeleri, Nikandros’un *Zehirlerle Karşı İlaçları* ve Theognis’in vecizeleri, düz yazıya sürüklenmekten kaçınmak amacıyla şiir sanatının ölçüsü ve ulvi tarzını bir araç olarak kullanmış yapıtlardır.”

ortadan kaybolduğu kabul edilir. Gerçekten de hangi erkek ilkokul günlerine yeniden dönmeyi değersiz kabul etmez? Dion'un I s. 74'te çok açık bir biçimde söylediği gibi: "Bizim gibilerin onlardan (Theognis, Phokylides) edinebileceği yararlı ne var?"⁵

Bu şiirlerin kaderinden bize niçin epey acınacak halde, dağılmış, bozulmuş, taklitler ve diğer şairlerin dizeleriyle karıştırılmış şiirlerin ulaştığının nedeni çıkarılabilir. Vakti zamanında eğitim almış yarım yamalak bilen bir kişi, Theognis'in dizelerini diğer yazarlardan ve seçilmiş cümlelerden toplayarak tek bir kitap haline getirmiştir; bu toplama kitap hakkında bir tek Stobaios'un o zamanlarda bile aynı biçimde toplanmış, günümüzde de varlığını koruyan bir kitabı elden geçirdiğini belirteceğim. Bergk tarafından isabetli bir şekilde ortaya konulan bu hususa şunu da eklemek isterim ki bu Kyrillos'tan⁶ (MS 444) daha önce hiçbir koşulda ele alınmamıştır: Kyrillos, gerçekten de Theognis'in "sütannelerin genç kızlara okuyabileceği ve eğitmekle yükümlü olanların genç erkeklere tavsiye verebileceği sade ve sivri antolojiler" yazdığını belirtir. Bu sözlerden Kyrillos'un çocuk gıdası olarak düşündüğü bu Theognis'in, günümüzde karışık aşk şiirleri ve hatta ziyafet fragmanlarının toplanmasıyla oluşmuş kaba ve düzensiz karışımından tanıdığımız Theognis'ten ne kadar farklı olduğu anlaşılıyor.⁷

Böylece, niçin eskilerin Theognis hakkındaki yargılarından uzaklaşmamız gerektiği şeklinde düşündüğümü kısaca açıkladım.

5 Dion Khrysostomos, Oratio II.

6 Kyrillos Aleksandreias. -çn.

7 Örneğin, E. Harrison tarafından, *Studies in Theognis: Together with a Text of the Poems*, Cambridge, 1902, s. 92'de yansıtılmıştır: Ve gerçekten de Kyrillos, Theognis'i herhangi bir biçimde pekiyi tanımıyor olmalıydı, öteki türlü onun şiirlerini 'sütannelerinin suçlamalarını dile getirdiği gibi' şeklinde asla tanımlamazdı. Bu, öğretisi bütünüyle bir çeşit erişkin dünyevi bilgelik olan Theognis'in bütün kişiliği değildir. Eğer Theognis çocuk yuvası için uygun olsaydı, Welcker'inkinden çok daha geniş kapsamlı değişikliklere ihtiyaç olacaktır.

Bildiğim kadarıyla hiç kimse şairin yaşamını ve ürettiği zamanları araştırmaya girişmedi ve hiç kimse Theognis'i şiirinden hoşnut olmak için okumadı, fakat pek çok kişi onun ahlak cümlelerini seçerek aldı ve ezberlemek için okudu. Son olarak hiç kimse Theognis'in şiirlerinin bozulmadan ve eksiksiz bir biçimde sonraki nesle aktarılması için emek sarf etmedi. Theognis'in başına Horatius'un itiraz ettiği şey geldi:

Satyrarum 1.10: 74-76:

“Sen tıpkı bir aptal gibi
Şiirlerinin kamu okullarında
Okutulmasını mı istiyorsun?
Ben istemiyorum.”

6. Zamanımızdan önceki eski zamanların kayıtlarına, Theognis'ten kalanları doğrulamak için başvurulduğunda, akademisyenler Theognis hakkında yanlış yargılara varmış olabilirler. Gerçi bu hatalı yargıları onları yargılamayı gerektirecek kadar yanlış olmasa da utanç duygusu ve Theognis'e dair pek fazla Eskiçağ değerlendirmesinin olmaması Yunanların çok ünlü bir şairine köstek olmalarını engelledi. Onlardan sadece Goethe, doğal bir biçimde Theognis'de gördüklerini şu samimi sözlerle belirtmiştir: “Gençliğimizde Theognis'le sürekli mücadele ettiğimizden ve ondan sürekli bir şeyler edinmeyi çalışıp başarısız olduğumuzdan onun eğitim odaklı katı bir ahlakçı olduğunu düşündüğümüzü çok iyi hatırlıyorum. Bu yüzden defalarca bir kenara koyduk. Bize hastalık hastası üzgün bir Yunan gibi geldi. Çünkü bir ölçüde dürüst ve aklı başında birinin bile tanrıların yardımsever doğasını inkâr edebildiği, iyileri düpedüz kötü ve kötüleriyse melaike gösteren bir şehir veya bir devlet nasıl bu denli ahlaksız olabilir? Bu berbat görüşleri kendine has bir bireyciliğe addettik ve isteksizce dikkatimizi onun neşeli ve mutlu yurttaşlarına çevirdik.”⁸

Fakat Goethe Megaralıların ve şairin başından geçenleri iyi tarihçilerden öğrenince büyük ölçüde kendi fikrini değiştirdiğini şu sözlerle ifade ediyor: “Ancak artık mükemmel klasik bilimciler ve çağdaş bilim insanları tarafından bilgilendirilince, Theognis’in durumunu daha iyi anlamaktayız ve bu meşhur adamı daha iyi tanıyabiliriz. Onun memleketi Megara, genellikle soylu olarak bilinen eski zenginler tarafından yönetildi; tek adam yönetimi tarafından aşağılandı ve halk üstünlüğüyle alt üst edildi. Mülk sahipleri, eğitilmiş ve düzenli ev hayatına alışkın olanların etrafı son derece aşağılayıcı biçimde ulu orta sarıldı ve onların en samimi aile saadetlerine musallat oldular, rahatsız ettiler, karıştırdılar, aşağıladılar, soydular, parçaladılar veya sürdüler. Ve bu sınıfla birlikte kendisini de aralarında saydığı üzere Theognis, her türlü derde ve kedere maruz kaldı. Bu mersiyeleri bir sürgünün bestelediği ve yazdığı öğrenildiğinde onun bu esrarengiz sözleri bütünüyle daha iyi anlaşılabilir. Öyleyse büyük bir dehanın, azimli bir yeteneğin, zamanının en önemli şehirlerinden birinin kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla bütün mülklerine el konulan ve bu en kargaşa dolu zamanlarda yoksulluk cezasına çarptırılan değerli bir yurttaşın ürünü olduğunu hatırlamazsak Dante’nin *Cehennem*’i gibi bir şiiri ne tahayyül edebileceğimizi ne de anlayacağımızı kabul etmeliyiz.”

Genel olarak bu kanının desteklendiğini düşünüyorum ve bu kararın bazı kısımlarında Goethe’nin bunları daha isabetli ve de daha açık biçimde ifade edebildiğinden şüphe duymuyorum. Öte yandan, sözlerinde her hâlükârda bizzat konunun içinde olan bir hata bulunmaktadır, çünkü Goethe bütün mersiyelerin şair tarafından sürgündeyken yazıldığını zannetmektedir, buna rağmen bu ağıtların çok büyük bir kısmı sürgünde yazılmamıştır. Ancak bu hatanın nereden kaynaklandığını anlamak kolaydır. Artık bu

sayfalarda bu konuları daha ayrıntılı açıklamaya yöneleceğiz ve daha aydınlatıcı bir şekilde ortaya koymakla meşgul olacağız. Böylelikle bizim tezimiz aşağıda açıklanmak üzere yer alan dört maddeyi ele alacaktır: Böyle olduğunu düşünüyorum ki

1- Theognis, Kyrnos için yazdığı şiirlerine γνωμολογία⁹ veya γνώμας πρὸς Κύρνον¹⁰ adını vermemiştir.

2- Bu mersiyeler hayatının belirli bir kısmında ve sınırlı bir döneminde yazılmamıştır.

3- Daha doğrusu, bu mersiyelerde şairin ömrünün tüm dönemleri, duyguları ve haletiruhiyesi belli edilmiştir, ancak asla bir öğretmen gibi talimat vermek maksadı taşımaz.

4- Benzer biçimde ziyafet ve içki şiirleri de hayatının belirli bir dönemine atfedilmemelidir.

7. Bahsettiğim ilk maddeyi, Welcker bana ekleyecek bir şey kalmayacak biçimde zaten açıkladı. Buna rağmen Bernhardt'nin bahsedilen kitabında yer alan "Yerleşmiş başlık, γνώμας πρὸς Κύρνον"¹¹ sözleriyle konuyu karışıklığa sürüklemesiye beni hayrete düşürdü. Gerçekten de herhangi birisi, kısaca bahsedip geçmenin kâfi geleceği bu kadar ufak tefek bir konuda niçin uzun süre takıldığımı bilmek isterse izah edeyim: Theognis'in şiirinin veciz odaklı olmadığını göstermeye çabalamaktayız; öncelikle Theognis'in şiirini veciz odaklı göstermek için delil olarak birisi tarafından kullanılmasın diye genellikle işin pek az bir kısmını kapsayan alışlagelmiş ve son derece mesnetsiz olan bu başlıktan kurtulmalıyız. Souda'da Theognis hakkındaki kısa bir notta, Kyrnos'a yazılmış mersiyelerden her zaman farklı adlarla üç defa bahsedilir: "γνώμαι πρὸς Κύρνον, γνωμολογία, παραινεσις."¹² Onun beyanına bir şey eklenebileceğine dair hiç

9 Toplu Özdeyişler. —çn.

10 Kyrnos'a Özdeyişler. —çn.

11 Kyrnos'a Özdeyişler. —çn.

12 Kyrnos'a Özdeyişler, Toplu Özdeyişler ve Tembihler. —çn.

kimse kuşku duymaz, zira kendisiyle çelişmektedir ve şaşırtıcı bir biçimde bu başlıklarda bocalar. Theognis'in şiirleri Plutarkhos tarafından¹³ γνωμολογία¹⁴ olarak, Byzantiumlu Stephanos¹⁵ ve Aphthonios¹⁶ tarafındansa παραίνεσις¹⁷ şeklinde zikredilir. Ve bu bölümün başında bahsettiğim Theognis'in şiirlerinin kaderi konusuna geri dönmeliyiz. Atıfta bulunduğum alıntı cümleler de bu başlıklarla (γνῶμαι, γνωμολογία, παραίνεσις) gösterilmiştir.

Tartışılan başlık hakkındaki en eski delil ise Platon'un Menon diyalogunun 95c-96a'sında yer alır:

“Sokrates: Şair Theognis de aynı şeyi söyler, biliyorsun değil mi?

Menon: Hangi şiirlerinde?

Sokrates: Mersiyelerde.”

Ve devamındaki satırlar günümüzde hâlâ okunan şekildedir.¹⁸

Schneidewin¹⁹, bu sözlerden rahatsızlık duyuyordu, çünkü “Hangi şiirlerinde?” sorusundan ve “Mersiyelerden” cevabından, Theognis'in mersiye dışında başka türlerde şiir yazmış olduğu sonucunu doğrulayabilir. Bu epey kuşkulu bir şeydir ve öte

13 Daha önce belirtilen yerde.

14 *Toplu Özdeyişler*. —çn.

15 Der. A. Meineke, *Stephani Byzantii ethnicorum quæ supersunt*, Berlin, 1849, s. 439, Μέγαρο alt başlığı.

16 Antiokheialı Aphthonios, *Protogymnasta* 8.14 ve bkz. Der. L. von Spiegel, *Rhetores Græci* Vol. 2, Leipzig, 1856, s. 26, Ἐγκωμιαστικόν maddesi. Ayrıca Theognides üzerine çalışmalarda 2.43.5'e bakınız: ὁ ποιήσας τὰς ὑποθήκας, örneğin uyarılar. Bknz. H. Selle, *Theognis und die Theognidea*, Berlin, 2008, s. 423.

17 Tembihler. —çn.

18 “Yemek ve içmek ve kudretleri muazzam olduğu için onlarla oturmak ve onları hoşnut etmek. İyiyi iyi adamlardan öğreneceksin, fakat kötü adamlarla ilişki kurarsan, elinde olan duyguları da kaybedeceksin.”

19 Friedrich Wilhelm Schneidewin, 1810-1856 tarihleri arasında yaşamış klasik bilimci ve lirik şiir editörüdür. —çn.

yandan reddedilmelidir, zira “Hangi şiirlerinde” sorusu “Hangi dizelerinde?” (Aristophanes, Bulutlar 638’de olduğu gibi²⁰) veya “Hangi satırlarında?” şeklinde (Aristophanes, Thesmophoriazousai 113’te, Kuşlar 507’de olduğu gibi) doğru biçimde tercüme edilmelidir. Eğer bu sözler Schneidewin’in amacındaki tesire sahipse, “Hangi şiirlerinde” (ἐν ποίῳ ἔπεσιν) yazarken hata yapmıştır, daha ziyade “hangi şiirde veya hangisinde” yazmalıydı.²¹ Açıkçası cevap tam olarak uygun olmasa da yanıtlama açısından günlük konuşmadaki en alışlagelmiş yöntemdir.

Böylelikle anlaşıldığı kadarıyla bozulmamış şiirleri epey iyi bilen Platon, onları mersiyeler (ἐλεγεῖα) olarak adlandırıyor. Theognis’in kendisinin şiirlerini bu isimle adlandırmasına dair kuşku duymamız için bir sebep bulunmamaktadır. Diğer başlıklarınca belirli bir kitabı işaret etmediğini, veciz şiirlerine işaret eden çeşitli kavramlar olduğunu Welcker zaten doğru kavramıştı.

8. Şimdi pek çok kişinin hata yaptığının görüldüğü son derece önemli olduğunu düşündüğüm bir diğer hususa geçelim. Bu tartışmalı konuda hata yapmaktan korkuyorum.

Goethe veya görüşünü takip ettiği Wilhelm Ernst Weber, bu mersiyelerin Kyrnos’a sürgündeyken yazıldığını düşünmekteydi. Welcker ise Theognis’in bunları sürgünden döndüğünde yaşlı ve yoksulluğa maruz kalmış bir haldeyken yazdığını düşünmekteydi. Benzer bir biçimde Bernhardy de “Theognis’in vecizelerini yaşlıyken yazdığı, 527 gibi kısımlardan değil, fakat 1077 vd. ve 1131 vd. gibi ziyafet şiirlerinden çıkarılabilir” demektedir. K. O. Müller de bu şiirlerin sürgünden sonra yazıldığını düşünmektedir, çünkü bu şiirlerde Theognis, daha önceleri katlandığı zorlukları ve mücadeleleri de anlatmaktadır. Bu konuda akademisyenler arasında çok ciddi görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bunların en

20 “Bana ölçülerden veya dizelerden veya ritimlerden bahset.”

21 Nietzsche bu gözleminde haklıdır. ἐν ποίῳ ἔπεσιν “şiirinin hangi dizesinde” olmalıdır. Karş. LSJ s.v. ἔπος IVb-c.

iyilerinden birisi, Duncker'ın *Yunan Tarihi*'nde yer almaktadır. Özellikle Theognis'e ayrılmış olmasa da, benim ciddi bir biçimde uygun bulduğum ve bana akla yatkın gelen fikre yaklaştığı görülmektedir. Yani Theognis, tüm yaşamı boyunca gerçekleştirdiği işleri ve edindiklerini ömrünün farklı zamanlarında kaydetmiş ve mersiyeler olarak aksettirmiştir. Hayatının belirli bir döneminde yazıldığı düşünülen ve birbirleri arasında bağlantı gördüğüm mersiyelerden parçaları göstermediğim müddetçe bu görüşü iddia edebilmem mümkün değildir.

Sürgünden önce yazılan 53-58, 183-90, 1109-1114, 173-185²², 833-836, 1103-1104. dizeleri zaten göstermiştik.

(Yalnızca Kyrnos isminin görüldüğü fragmanları seçtim, yani herhangi birisi bu fragmanların Kyrnos'a mersiyelerden alındığına dair şüphe duymasın.)

209-210 ve 1197-2020. dizeler sürgündeyken ve 549-554, 805-810 ve 783-788. dizeler sürgünden sonra yazıldı.

Bu mersiyelerin çok ciddi bir kısmının, Theognis'in çok sert felaketlerden etkilendiği bu dönemlerde yazıldığını reddetmiyorum. Hem kendisinin hem de devletin selameti için çaresizliğe düşen Theognis, acı dolu sıkıntılar altında bir liman olarak gördüğü şiiire sığındı: Sürgünden önce.

9. Daha önce yazmış olduklarımla da üçüncü noktaya kısaca değinmiş oldum. Eğer doğru görüyorsam, ikinci kısmı doğru açıkladıysak kendiliğinden takip edilebilir.

Eski Yunanlar arasında mersiye şiirleri flütler veya lirlerin müziğiyle şarkı gibi söyleniyordu. Gerçekten de Eski Yunanlar şiirle müzik arasında çok büyük bir bağ ve ilişki gördüler. Theognis'in döneminde bu adet henüz unutulup gitmemişti; onun şiirleri ruhun duygularını ve hislerini dışarı yansıtıyordu ve bu yüzden şarkı haline getirilebiliyorlardı. Böylelikle Theognis'in fragmanlarının çok büyük bir kısmı kendilerine has bir özelliğe

sahiptirler: Tutkuyla tahrik edilmiş sıkıntılı bir ruhtan meydana gelirler. Nitekim elimize ulaşan fragmanların pek çoğunda sadece ahlak cümleleri bulunmaz, ayrıca en buruk acının veya plebslere karşı dinmeyen öfkenin ya da sürgünle mahrum kaldığı yurduna özlemin veya Kyrnos'un sağlığı hakkında endişesinin ve huzursuzluğunun dışavurumunu da görebilirsiniz. Ancak yegâne amacı öğrencisine temelleri öğretmek olan sert ve aksi bir öğretmeni asla algılayamazsınız. Theognis'in bahsettiği pek çok hususun öğretici konuları kapsadığı kesinlikle inkâr edilemez. Ayrıca hiçbir şey onu oğlu gibi sevdiği genç Kyrnos'un optimates sınıfının ilkelerinden ve yaşam tarzlarından kopmasından daha fazla korkutmuyor gibi görünür. Bundan ötürü Theognis, Kyrnos'u katiyen izlediği yoldan sapmaması konusunda en ağır biçimde uyardı. En azılı savunucusu olduğu soyluların kadim teşekküllerinin bu genç aracılığıyla sürdürülmesini umut etti. Bir gün kendi kararlarını alacağını umut ettiği arkadaşı Don Carlo'yu bir insan olarak seven, insani işler konusunda bütünüyle mahir olan ve bu yüzden de hayatını bu kararlara ve arkadaşına adamaktan kuşku duymayan²³ Schiller'in Posa Markisi'yle Theognis'i kıyaslamamın absürd görünüp görünmeyeceği bilmiyorum.

Kendi açımdan Theognis'i okurken, onun şiirinde vecizeyle ilgili en ufak bir şey dahi bulamıyorum. Bununla birlikte tarih bilgisine haiz olmayan birisinin Theognis'i okumaya giriştiğinde Süleyman'ın Özdeyişleri'ne²⁴ benzer bir şeyler düşünmesini de anlıyorum, zira Dönek İmparator Iulianos da Theognis'in işlerini karşılaştırmıştır.²⁵ Bu sebepten ötürü söylediklerime son derece

23 Örneğin, 2. perde: Kahraman ve mazlum halk beni gönderdi. Zira ben burada Roderich olarak durmuyorum, Carlos'un oyun arkadaşı çocuk olarak da değil.

24 Kutsal Kitap'ta yer alan bir bölüm. —çn.

25 Iulianos, *Contra Galileos apud Cyril*, daha önce belirtildi: "Onların en bilge adamı Süleyman, Hellenlerin Phokylides'yle, Theognis'yle veya Isokrates'yle karşılaştırılabilir mi? Kesinlikle karşılaştırılmaz. En azından

münasip gelen Goethe'nin şu sözlerini aktarmak yersiz kaçmaz: "Bir şairin ifadeleri hangi mizaçta olursa olsun, onları yaygın bir üslupla açıklamaya ve basit bir biçimde mevcut koşullarımıza uyarlamaya alıştık. Dolayısıyla bu pek çok vecizeye alındıkları yerdeki içerikten tamamen farklı bir anlam vermektedir. Terentius'un bir özdeyişi bir yaşlının veya bir kölenin ağzında, hatta bir aile albümünde bile farklı anlamlar ediniyor."

Bu nedenle Teuffel'in²⁶ kısa bir süre önce "Plutarkhos, Theognis'in şiirlerinin temelinde yer alan şiirsel olmayan yönü zaten doğru kavradı." şeklinde tasvip ettiği Plutarkhos'un görüşüne bütünüyle katılmıyorum. Tam tersine, onun fragmanlarında bir şeyler manalı görüldüğünde ve yalnızca bazıları manalı bir altyapıda görünmediğinde bu tür dizeler beni kederlendiriyor, çünkü bunlar doğal bağlamlarından ve yapılarından ayrılmışlardır; Theognis tarafından ne zaman ve hangi koşullarda yazıldıkları artık saptanamaz.

10. Şimdi ziyafet ve içki şarkıları hakkında geriye pek de önemsiz olmayan son bir soru kalıyor. Eğer doğası gereği muzip neşeliliğin ve aşk zevklerinin engellendiği yaşlılığı görmezden gelinirse, bu şiirlerin farklı zaman dilimlerinde yazıldığı epey kolay bir biçimde gösterilebilir.

1119-1122, 773-782, 756-769, 1153-1154. dizeler gençliğinde yazılmıştır; 1017-1022 ve 1129-1132. dizeler genç yetişkinliğinde yazılmıştır ve 1087-1090. dizeler Sparta'da sürgündeyken yazılmıştır.

Diğer mersiyelerinin tümünde sık sık karşılaşılan Kyrnos ismi bu ziyafet şiirlerinin hiçbirinde bulunmaz; buradan Welcker'in ka-

herhangi bir kişi Isokrates'in öğütlerini, Süleyman'ın Özdeyişleri'yle karşılaştıracak olsaydı, fazlasıyla eminim ki Theodoras'ın oğlunu kendi bilge krallarından daha üstün görürdü."

26 Wilhelm Siegmund Teuffel 1820 ve 1878 tarihleri arasında yaşamış klasik bilimcidir. —çn.

bul ettiği hususu anlayabiliyorum: “Bu şiirlerin *Toplu Özdeyişler*’de yeri yoktur.” Şairin en iyi ilkelerle bilgilendirmek istediği bir gence içki ve aşk şiirleri ithaf etmesi büsbütün uygunsuz kaçardı. Ancak Welcker, bu şiirlerin ayrı ayrı yayımlanmadığını, tüm Eskiçağ’ın bunlar hakkında sessiz kaldığını ve bu hususta en yetenekli yazar olan Dion²⁷ tarafından Theognis’in aşk ve içki şiirlerinin şairi olarak ayrı tutulduğunu öne sürüyor. Zira Dion, Aleksandros’a²⁸ babası niçin yalnızca şairlerden Homeros’u okuduğunu sorduğunda, Aleksandros’un bütün şairler krallara uygun değildir cevabını verdiğini anlatır: “Bana şiirlerin bazıları şen bazıları da aşkla ilgiliymiş gibi geliyor... Benzer biçimde bazılarından popüler olarak bahsedilebilir; bunlar, tıpkı Phokylides ve Theognis gibi kitlelere ve kişilere tavsiyeler verirler ve uyarılarda bulunurlar.”²⁹ Fakat bu görüş Theognis’in bütün işlerinden bilinen alıntılara da değinmelidir, yani bu sözlerden içki şiirlerinin güvenilirliğine dair hiçbir sonuca varılamaz. Eskiçağ’ın tamamı bu şiirler konusunda sessiz kalmadı; Eskiçağ meselelerinde en azimli araştırmacı olan Athenaios, 917-922 ve 1057-1060. dizelerde şu sözleri kullanarak Theognis’e atfetti: “Ve Theognis, mesut bir yaşam hakkında da konuştu, bu mesut yaşam anlatılarının içinde kendinden de bahsetti.”³⁰ Bu doğal olarak o zamanlar bütün parçaların hâlâ bir karışım biçiminde yayımlanmadığını gösterir, zira Athenaios o zamanlar günümüzde sahip olduğumuz fragmanlara sahiptiyse, bunlar Theognis’in zevklere yönelik ilgisinin olduğunu ve hiç kuşkusuz bunları kullandığını çok daha iyi delillerle ispatlardı. Kesinlikle bu ziyafet şiirlerinin Theognis tarafından üretildiğini ispat edecek argümanlardan yoksun olduğumu itiraf etmeliyim. Fakat genellikle bu fragmanların en hoş kısımlarının

27 Dion Khrysostomos. —çn.

28 Büyük İskender. —çn.

29 Dion, *Orationes*, 2.18.

30 Athenaios, *Deipnosophistai*, 310a 85.

yazarı hakkında kuşkulanmamız ve karşı çıkmamız için de hiçbir argüman bulunmamaktadır. Ayrıca bilinmeyen bir yazarın eğlenceli şiirlerini, onların ciddi ahlak öğretmeni olan Theognis'e atfetmeleri son derece şaşırtıcıdır. Bu nedenle Bernhardy'nin II, 457'de aynı cümlelere yer vermesinden epey mutlu oldum: "Dahası ziyafet kısmı bir kişinin Theognis'in bunları gençliğinde yazdığını düşünebileceği zarif bir belagate ve canlılığa sahiptir." Bu sözlerden Bernhardy'nin de bu şiirlerin yazarlığını Theognis'e atfettiği görülüyor. Welcker, Theognis şiirlerinin son kısmını oluşturan aşk konulu şiirlerin, başka bir el yazmasındaki fragmanlardan eklendiğini ve sahte olduklarını düşünürken kesinlikle haklıdır, çünkü yazarı belirsiz olan bu şiirlerin Souda'nın "Theognis'in sevdiği [ἐρώμενος] Kyrnos'a vecizeler" sözlerine dayanarak Theognis'e ait oldukları ileri sürülmüştür. Bu çok ciddi biçimde ters düştüğüm bir görüştür. Karş. Welcker C. II, Bernhardy II, 458, K. O. Müller

11. Theognis şiirlerinin yapısını genel olarak inceledim. Onun ruhsuz, sevimsiz ve Eskiçağ yazarlarının bilhassa da Plutarkhos'un kanısında olduğu gibi düzyazıya meyilli olmadığını göstermek için kullandığı sanatsal yetenekler hakkında ufak bir eklemede bulunacağım.

İlkin Theognis'ten edinilen kavramları ve teşbihleri bir araya getireceğim:

114. dize: Kötü bir liman (Plebs sınıfından bir insan).

105. dize: Denize bir şeyler ekmek³¹ (Kötü birisine iyilik yapmak).³²

657-682. dize karş. 855. dize: Tehlike altındaki bir gemi (Devlet) – özgün kısımlar arasında bu benzetme en hoş biçimde bezenmiştir.

83. dize: Bir gemide (Bütün iyi adamları kolaylıkla benimsemelisin).

31 Daha ziyade "Aşağı sınıftan kişilere iyi bir şey yapanlara basit sözlerle teşekkür edilsin."

32 τὸν κακὸν εὖ ποιεῖν. —çn.

970. dize: Bir gemiden kaçan bir gemi (Sahte ve hain bir arkadaş tarafından kınanır).

457-460. dize: Gemi, dümen, çapa, liman (Kadının inancı).

575. dize: Serdümen kayadan sakınır (Ben ve düşmanlarım) – Şairin teşbihlerinde sık sık denizle ilgili şeyleri kullanmasına haklı olarak şaşırabilirsin. Bunun sebebi dört başı mamur Megara ticareti ve denizciliğidir.

56. dize: Bir geyik (Bir zamanlar kırdı yaşayanlar).

949. dize: Bir geyik ve bir aslan (Dönüşünün ardından şahsı).

293-294. dize: Bir aslan daima et yemez (Yoksullukla ezilen soylular).

1057-1060. dize: Bir eşek ve bir katır (İki stadyum yarışmacısı).

847. dize: Mahmuzunun ve boyunduruğunun takılı olduğu bir vahşi yaratık (Plebsler).

257. dize: Bir kısrak konuşuyor (Soylu kökenli bir kadın arkadaş).

983. dize: Tahıl dolu tarlaları geçen atlar (Gençlik çabucak kaçar).

811. dize: Kanatlı bir hayvan (Ufak bir kız arkadaş).

1097. dize: Gölden uçan kanatlı bir yaratık (Plebslerden kaçan Kyrnos).

993. dize: Bülbül (Berrak bir sesle şarkı söylemek).

347. dize: Selden kurtulan bir köpek (Kendisi tehlikelerden kurtarıyor).

602. dize: Koynunda bir yılan (Hain arkadaş).

537. dize: Güller ve sümbüller soğandan çıkmazlar (Plebsten soylu çıkmaz) – Megaralılar meşhur soğan satıcılarıydı, bkz. Arist. Pac. 245. Plin. XIX, 5, 30, XX, 9, 40. Nisaia tarlalarında pek çok gül yetişir, Nikandros'tan alıntı yapan Athenaios XV 491.

215. dize: Bir polip (Münasip bir arkadaş).

568. dize: Taş ve toprak (Gömülmüş bir insan).

175. dize: Denize atılacak bir canavar (Yoksulluk).

Şair tarafından karakter olarak sunulanlar:

Umut [ἐλπίς] 1135 – İnanç [πίστις] 1137 – Zenginlik [πλοῦτος] 523, 1117 – İtidal [σωφροσύνη] 1138 – Şehir [πόλις] (gebedir) [κύει] 39, 1081 – Yoksulluk [πενία] 351
Şarap [οἶνος] 873 – Yer [γῆ] 9 – Deniz [θάλασσα] 10.

Theognis'in konuşturdukları:

Plebs bir kişi Aithon [1209. dize]
Sevilen bir kız çocuğu [579. dize] bir kısrak [257. dize].

Şair bu mitolojik hikâyelerden ve kişilerden bahseder:

Odysseus 1123 – Boreas 716 – Radamanthys 701 – Sisyphos 702 – Nestor 714 – Harpy 715 – Kentauros 541 – bir yerel kahraman olan Alkathous 773 – Kastor ve Pollux 1087

12. Theognis'in sanatsal yeteneklerini birkaç örnekle öğrendiğimize göre, geriye kalan şiirlerinin farklı türlerini daha yakından incelemeye geçebiliriz. İlgileneceğimiz konuda tartışmanın girişini ziyafet şiirlerinden yapacağız. Tıpkı Sparta'daki gibi Megaralı soylular arasında da *syssitia*'nın³³ eski zamanlarda tesis edildiği ve benzer yasalara uyulduğu görülüyor (536-566, 309-312. dizeler; bkzn. Welcker, Prl. and Grote, *History of Greece*). Theognis'in mersiyeleri bir şekilde bu soylu camiasından doğdu, yani bu kalıntılardan bu tip buluşma ortamlarının görünümünü şekillendirebiliriz. Masa arkadaşları yemeğe doyduklarında (994-1002. dize), kadehleri doldururlar, tanrılara libasyon yaparlar ve dualarını ve şarkılarını bilhassa Apollon'a sunarlar (943-944. dize). Ardından κῶμος³⁴ dedikleri büsbütün müzik icralarına ve neşeli muzipliklere adanan ziyafet kısmı gelir. Sonrasında masa arkadaşlarından bazılarının flüt eşliğinde mersiyeler söyleme gibi

33 Genç ve erişkin erkeklerin bir araya gelerek yedikleri ortak yemek. –çn.

34 İçki âlemi. –çn.

alışkanlıkları vardı, bunlar arasında neredeyse bütün Theognis mersiyeleri yer alacaktı. Theognis'in çeşitli türlere ve kategorilere ayrılabilir olacak böyle şiirlerinin konularını gündelik yaşamın ortasından ve bilhassa da buluşmaların ortasından seçtiği görülür. Yani bu şiirlerin masa arkadaşlarının duygu ve hislerini harekete geçirmenin en münasip yolu olarak seçildiklerini iddia ediyorum. Hakikaten de Theognis, onları ziyafete ve içmeye davet ettiğinde arkadaşlarıyla hoş ve medeni bir şekilde şakalaşır (1047-1048, 997-1002, 879-884. dizeler) veya tanrılara ilahiler okumaya veya dualar etmeye çağırdığında:

1-4. dizelerde Apollon'a, 5-10. dizelerde yine Apollon'a

11-14. dizelerde Diana'ya, 15-18. dizelerde Mousai ve Kharites'e

337-340, 341-350. dizelerde Zeus'a ve 757-768. dizelerde Zeus ve Apollon'a

773. dizelerde Apollon'a ve Kastor ile Pollux'a.

Bunların arasında en güzeli burada aktarmanın yardımcı olacağı Apollon'a ikinci şiiridir:

5-10. dizeler:

"Ey Tanrı Phoibos,³⁵ Tanrıça Leto seni dünyaya
getirdiğinde,
Zarif elleri çöldeki bir hurma ağacını kavrar gibi kavradı,
Dairesel göldeki ölümsüzlerin en güzeli,
Uçsuz bucaksız Delos boydan boya doldu
Ambrosia kokusuyla, devasa yer güldü
Ve gri denizin tuzlu derinlikleri bile mutlu oldu."

Başka bir yerde şarabın etkileyici biçimde kullanımından bahsediyor (929. dize); başka birinde gençliğin zevklerine bütününüyle varmayı öğütlüyor (877, 983-988. dizeler) veya en acı şekilde gençliğin gidişinden yakınıyor (1017-1022, 1129-1132. dizeler).

35 Apollon'un sıfatlarından, ışık saçan anlamına gelir. —çn.

Daha önce uyardığım şiirin müzikle olan bağı ve ilişkisinin, Theognis'le büsbütün kendine has bir biçimde ilişkilendirildiği görülüyor. Müziğin etkisi hakkında özenli bir şekilde yazmış herhangi bir Eskiçağ şairi daha bilmiyorum. Bu yüzden müziğin övülmesini ele alan ziyafet şiirlerinin az bir kısmı, şaşırtıcı bir hızlılığı ve cazibeyi arzuların gücü ve coşkusuyla birleştirir. Tıpkı Orcus'u³⁶ tarif ederken orada müziği özleyeceğinden ötürü son derece acı çektiği zamanki gibi (973-978, 531-532, 533-534, 944. dizeler).

406-407, 993-996 ve 1087-1090. dizeler masa arkadaşları arasındaki sık sık ortaya çıkan yarışlara atıfta bulunmaktadır.

Theognis'in de içine atıldığı belgelenmiş olan içki şarkıları ve türlü bilmeceler ziyafetlerde çok fazla yaygındı:

255-256. dizeler:

“En güzel olan en adil olandır, en istenense sağlıktır,
En mutluluk veren şey ise âşık olmaktır.”

Ve Athenaios tarafından muhafaza edilmiş 1229-1230. dizelerde:

“Ölmüş olsa da canlı bir ağızla konuşan,
Denizdeki bir ceset tarafından şimdi eve çağrıldım.”

Tıpkı 1209, 949-954. dizeler gibi diğer dizelerde de bilmeceler gizlenmiştir, akademisyenlerce incelendikleri bilinse de bu, dizeleri burada basitçe açıklamamıza mani oluşturmaz.

Ortak konusu genel olarak ziyafetlerin doğasıyla ilgili olan bu mersiyeler dışında, Theognis, en göze çarpan fragmanları arasında aşk meselelerinin işlendiği belirli konular ve olaylara da mersiyeler yazmıştır. Mesela, bir kızı sevmiştir ve onun ebeveynleri onu değil de plebs sınıfından bir kişiyi beğenmişlerdir. Ruhu yozlaşmış kızın ebeveynlerinin, Theognis'in de sert bir

biçimde hor gördüğü, sadece servet peşinde koşan soylu kökenliler arasında yer aldıkları görülür. Yine de kız fakir olmasına rağmen soylu adamı tercih etmiş ve bana kuyudan su çekmeye gittiğinde adamla buluşmuşlar gibi geliyor. Böylelikle:

265-266. dizeler:

“Orada arada kızı kollarımın arasına aldım ve boynunu öptüm,
İnce fısıldamalar süzüldü dudaklarından.”

Bu aşk mersiyelerinde kızı sık sık konuşturur:

257-260. dizeler:

“Ben güzel ve mükâfat sayılabilecek bir kırsırağım,
Fakat adamların en kötüsünü taşıyorum sırtımda ve bu
kederlendiriyor beni.

Dizginlerimi sık sık kırmak istedim,
Kaçtım, kötü binicimi bir kenara fırlatıp.”

579-580. dizeler:

“Kötü adamlardan nefret ediyorum, giderken bir yere
örtüyorum kendimi,
Küçük bir kuşun çevik ruhunu taşıyorum.”

861-864. dizeler:

“Arkadaşlarım yüzüstü bırakıyor beni ve hiçbir şey vermek
istemiyorlar
Adamlar geldiğinde. Fakat ben kendiliğimden
Akşamüzeri dışarı çıkıyorum ve şafak atınca geri dönüyorum
Uyanan horozların ötüşüyle.”

Daha sonra evlendiği kızla aynı kız olup olmadığını bilmiyorum; kesinlikle soylu bir kadınla evlenmeyi övüyordu. Muhtemelen kadının adı Argyris’ti.

1225-1226. dizeler:

“Hiçbir şey, Kyrnos iyi bir eşten daha tatlı değildir,
Ben bunun deliliyim, sense benim doğruluğumun şahidi.”

1211-1216. dizeler:

“Benim kıymetli soyumu küstahça şakalar yaparak yerme
Argyris! Çünkü sen de bir gün köle olacaksın.

Memleketimizden kaçtığımızdan beri, pek çok musibet
üstümüzden

eksik olmasa da kadın buna rağmen azap dolu kölelik eksik
oldu üstümüzden

ne de satılıyorruz. Hatta güzel bir şehrimiz de var,
Lethe Ovası’nda³⁷ uzanan.”

Bu mersiye haricinde, sürgünden önce, bahsetmiş olduğumuz (667-682. dizeler) plebs hâkimiyetinden bunalıma giren Theognis, devletin durumunun gizlice belirtilmesine ve betimlemelerle dolaylamasına müsaade edildiği zamanlarda Simonides’e bir mersiye yazdı:

815-816. dizeler:

“Dilimin üzerinde güçlü toynağıyla çiğneyerek gezinen bir
öküz

Alıkoyuyor beni bildiklerimle gevezelik etmekten.”

Sürgün Theognis, yoksulluğa katlanan Klearistos’a yazdı, onun yanına geldi ve ondan nezaket gördü (511-522. dizeler). Deniz yolculuğuna çıkmak üzere olan başka bir sürgüne iyi dilekler diledi (691-692. dizeler).

Demokles’e yoksulluğa itidalli bir biçimde katlanmasını tavsiye etti (923-930. dizeler). Tamamen hassas ve lüks bir yaşama alışkın sürgün optimates sınıfından kişilerin imkânların kısıtlılığına ve sürgünün çetin şartlarına daha zor katlandıkları görülüyor:

37 Yeraltı Dünyası’nda bulunan ve geçmişi unutturan bir özelliğe sahip nehirten söz etmektedir. Burada kullanılan Λήθηος kelimesi ise basitçe unutkan anlamına gelmektedir. —çn.

1085-1086. dizeler:

“Demonaks, sen pek çok şeye güç bela katlanıyorsun.

Çünkü sen istemediğin bir şeyi nasıl yapacağını bilmiyorsun.”

597-598 ve 599-602. dizeler, hain mizaçlarını sürgündeyken tecrübe ettiği sadık olmayan arkadaşlarına yüklenir.

Daha önce belirttiğimiz gibi sürgünden sonra Kerinthos soylularının plebsler tarafından yenilmesine, günümüze dört dizenin (891-894. dizeler) ulaştığı bir ağıt yakar.

Soyluların dönüşünden sonra Theognis ağır ağır rızasını almaya çalışan halktan bir kişiyi sert bir biçimde geri çevirdi (453-456. dizeler).

1209-1210. dizelerin ne ifade ettiği şu ana kadar hiçbir yorumcu tarafından açıklanmadı.

13. Son olarak, şimdi ele alacağımız Kyrnos’a ithaf edilen mersiyeler konusuna gelince, şairin bu mersiyelerin her birini yazdığında, bunların daha sonra toplanıp, düzene sokularak yayımlanmasının aklında olmadığına şüphe yok. Hiç kuşkusuz da böyle oldu, çünkü Theognis’in şiirlerine kendi imzasını attığını belirttiği dizeler günümüze ulaştı (19 ve takip eden dizeler), yani kolaylıkla taklitlerinden ayrıştırılabildiler. Ayrıca, Stobaios’un Ksenophon’dan alıntıladığı sözlerden bu dizelerin mersiyelerin girişini oluşturduğu ve böylelikle bütün kitabın önünde yer aldığından da başlığı olduğu varsayılmalıdır. Bu dizelerin yaşlı Theognis tarafından yazıldığına ve yayımlamaya karar verince de bu imzaları şiirlerine eklediğine inanıyorum, çünkü (1) kendisini σοφισόμενον³⁸ olarak adlandırıyor ve bu yalnızca yaşlı birinin kendini beğenmişlik yapmadan söyleyebileceği bir şeydir. Ayrıca (2) genç bir kişinin hiçbir şekilde şunları yazamayacağı da su götürmez: “Tüm yurttaşlarımı henüz (οὐπω) mutlu edememiş olsam da tüm insanlar arasında ünlüyüm” (22-24. dizeler). Sürgünden

önceki zamanlarda şiirsel yetenekleriyle tüm Yunanistan'da ünlenmiş olması gerçekçi değildir. Ayrıca "henüz değil" (οὐπω) kelimesi, sürgünden sonra bir yaşlı olarak aradığı, optimates sınıfının ve halkın henüz uzlaşmadığını gösterir.

Sıradaki konuyu ele almadan evvel, bu mersiyelerde geçen Kyrnos ve Theognis'in münasebetinden kısaca söz edilmelidir. Mesela Welcker, Kyrnos hitabının yalnızca kitabın biçiminden bahsettiğini söylemiştir. Zira Welcker'e Theognis'in çoğu kez kullandığı Κύρνε³⁹ ifadesi özel isimden ziyade eski bir adlandırma, bizzat türetmiş olduğu bir kurgu gibi görünür. Ve Welcker'e göre, hiç kuşkusuz lirik şairler arasında da kurguladıkları bir karakteri daha gerçekçi tasvir edebilmek istediklerinden bir arkadaşla latif bir şekilde hitap etme geleneği yaygındı; yani vecizelerden oluşan şiire daha uyumlu olan bu yolla büsbütün bir yabancıнын değil, ancak kalbinin derinlerini açan bir arkadaşın en özel duygularını harekete geçirir veya şairlerin hislerinin ruha nasıl işleneceğini betimlerlerdi; gerçekten de baba şefkatinin tezahürünün verdiği yumuşatmayla ilkelerin ciddiyeti, genç beyinlerde daha kolay yer bulurdu.

Theognis hakkında verdiğimiz bilgilere en ufak bir uyumu olmadığı için Welcker'in fikrine bütünüyle katılmıyorum. Theognis bir ilke öğretmeni değildi ve gençlerin zihinlerine kendi ilkelerini kolaylıkla sokabilmek için latif biçimde hitap edeceği bir karakter yaratmadı; daha önce gösterdiğimiz üzere hiçbir zaman veciz şairleri arasında yer almadı. Tam tersine daha önce bahsettiğim adaletlilik gibi onun karakterinin içinde daha fazlası mevcuttur. Zira Theognis bazen baba, bazen kardeş bazen de arkadaş mizacıyla Kyrnos'a yaklaşır, bu yer aldığı noktada kişiliği açığa vurma gibi görünür, ancak bu her ikisinin hayatlarının farklı dönemlerindeki o ana uygun olan ayrımları ima eder. Yani herhangi biri tavsiye veren baba rolüne büründüyse, diğeri

de genç rolündeydi; daha da yaşlandıkça bu kuşak farklılığı da unutuldu, görüldüğü gibi yılların arasındaki fark yavaş yavaş kısaldı ve aralarında dostluk bağı oluştu. Böylelikle Welcker dışındaki bütün yeni yorumcuların kabul ettiği gibi Kyrnos, Polypaides'in (Πολυπαίδης) oğludur, ancak Welcker öz isminin ve soyadının, tanrılara yakarma olabileceğini ve tıpkı Leptines oğlu Glaukos, Arkhilokhos'ta geçen Erasmonides'in oğlu Kharrilaos ve Herodotos'ta geçen⁴⁰ kâhin Epikydes'in oğlu Glaukos ve örneklerdeki gibi insanlara öğütlerle bir arada bulunabileceğini söylemektedir. Bu kesinlikle mümkün olabilir, ancak Homeros'taki pek çok kısımda da görülebileceği gibi gerekli değildir: Thydeides⁴¹, Solon'un bahsettiği Ligystiades⁴² gibi. İlk Schneidewin, Polypaides'in Kyrnos'un soyadı olduğunu göstermiştir.⁴³ Belki de Theognis'in kelime oyunuyla Kyrnos'a polip mizacına [πολύπου ὀργήν] sahip olmasını tavsiye etmesi es geçilmemelidir. Bu kelimeler hem çok ayaklı anlamına gelen Πόλυπαος ifadesini hem de polip anlamına gelen Πόλυπος ifadesini işaret etmektedir.

Kyrnos'un sık sık soylu buluşmalarında bulunduğunu ve bu buluşmalarda sevgi ve değer gördüğünü 655-666. dizeler göstermektedir: "Ey Kyrnos, başına gelen fenalıktan ötürü hepimiz çok üzgünüz."

Genç Kyrnos'un bir müddet Theognis'i kabullenip kabullenmeme konusunda kuşku içerisinde olduğu görülüyor, bu yüzden de Theognis ne yapması gerektiğini bilmiyordu ve niçin Kyrnos'un hissettiklerini açıkça ifade etmediğini merak etti:

40 Herodotos, *Tarih*, 6, 86.

41 Homeros, *İlyada*, 5, 304.

42 Diogenes Laertius, 1,66.

43 *Delectus poesis graecorum*, Vol. I, 50, Göttingen, 1838.

87-90. dizeler:

“Beni sevdiğini dile getirme, ama aklında ve kalbinde barındır beni.

Eğer beni ve sana sadık bu kalbi seviyorsan

Ya tamamen sev bu saf kalbi veya reddet beni

Veya ulu orta hiddetlenen bir tartışmada nefret et.”

656. dize:

“Ancak başkasının ıstırabı kısa ömürlüdür.”

253-254. dizeler:

“Yine de bana pek az saygı duyuyorsun

Fakat sanki ufak bir çocukmuşum gibi beni sözlerinle kandırıyorsun.”

Devlet üzerinde fırtınalar çöktüğünde Theognis, Kyrnos'u taraflar arasındaki (331-332 ve 219-220. dizeler) orta yolu izlemesi ve daha ciddi zorluklara katlanmaması hususunda defalarca uyardı. Ancak o zamanlar Theognis'in kendisi de kamu meselelerinde ılımlı ve ihtiyatlı olmaktan uzaktı. Her gün son derece şiddetli öfke tarafından kışkırtıldı ve duyguları tarafından harekete geçirildi. Sakinleştirmek istediği Kyrnos'a plebslere karşı dinmeyen nefretini, yozlaşmış soylulara çok ciddi düşmanlığını ve sadakatsiz arkadaşlarına olan küçümsemesini gösteren ve münasip renklerle boyanmış mersiyeler gönderdi:

Soylular ve plebsler arasındaki evlilik bağları hakkında:

183-190, 537-538, 193-196. dizeler.

Toplumun ayaklanması üzerine:

53-58, 279-282, 289-292, 647-648, 1135-1150. dizeler.

Plebslerin dizginsiz serbestisi hakkında:

39-42, 43-52, 663-664, 833-836. dizeler.

Zenginliğin habis gücü hakkında:

53-60, 699-718, 1109-1114, 719-728. dizeler.

Belki Theognis'in düşmanlarına sık sık eşit olmayan koşullarda bu kadar sert bir biçimde saldırması seni hayrete düşürebilir, buna rağmen gösterdiğimiz gibi plebslerin takdirini almaya uğraştı ve servetiyle canını korumak için halkın yararına hizmet etti. W. Teuffel'in isabetli bir biçimde dikkat ettiği⁴⁴ konu buydu: "Zorlu bir tecrübeyle halka karşı amansız bir ahvalde olmasının ispatı, teorisinin tamamını daha radikal bir şekilde öne sürdüğünde, gerçek hayatta daha fazla taviz vermeye zorlanmasıdır. Öyle ki hayatın aşağılamaları karşısında vicdanının gururunu, gelecekteki halini kelimelere dökerek kurtarmaya niyet ediyor ve bununla önceki halinden intikamını alıyor." Benzer zamanlarda Theognis, mersiyelerinde son derece sefil ve ağır bir yükün altında üzüntü duymak olarak betimlediği aşırı yoksulluğa sürüklendi:

268-270. dizeler:

"Sefalet, ne agoralara ne de mahkemelere uğrar,
Çünkü her yerde en aşağıdadır,
Her yerde alay edilir,
Her nerede olursa olsun her yerde nefret edilir."

Bu yüzden sefaletten kurtulmak için (173-180. dizeler) bir yoksulun ölmesi yaraşır (181-182. dizeler) veya kesinlikle deniz yoluyla kaçması icap eder. Theognis en çok yoksulluğun ve mecburiyetin bir insanı doğru yoldan saptırdığından ve ona yüz kızartıcı suçları öğrettiğinden yakınmaktadır. Bu dizelerde bazı zamanlar istemeyerek halk sınıfına katıldığından ne kadar pişman olduğunu gizliden ima edip etmediğini bilmiyorum:

69-652. dizeler:

"Omuzlarıma çökmüş ey acınası yoksulluk,
Bedenimi ve zihnimi kepaze etmekteisin

44 *Realencyclopaedia der classischen Altertumswissenschaft* 6.2, ed. A. F. Pauly, Stuttgart, 1849'daki Theognis maddesi.

Ve rızam olmadan utanç ve sefalet bana zorla öğretiyor
İnsanlar için neyin asil ve iyi olduğunu bilmeme rağmen.”

Ayrıca bkz.: 351-354 ve 619-630. dizeler,

Sürgüneyken yazdığı bu mersiyelerin konularına bakarsan,
pek çoğunda insan sorunlarına karşı kibir ve küçümseme mev-
cuttur:

425-428. dizeler:

“Yaşayanlar için her şeyden iyi şey dünyaya gelmemiş,
Güneşin parlak ışıklarını hiç görmemiş olmaktır.
Doğmuş olanlar içinse olabildiğince hızlı biçimde Hades’in
kapılarına ulaşmaktır:
Ve bolca toprağın altında ebedi istirahat edin.”

695-696. dizeler:

“Dayan ey nefsim, her şeyi tedarik edemem
Güzel şeyleri seven bir tek sen değilsin.”

Ayrıca bkz.: 441-446, 555-556, 1117-1118, 1229-1236. di-
zeler.

Sürgüneyken en çok yurduna özleminden acı çektiğini kendisi
de itiraf ediyor:

787-788. dizeler:

“Onlardan hiçbirini hoşnut etmedi yüreğimi
Hiçbir şey daha güzel değildir yurdum kadar.”

Belki de daha önce bahsetmiş olduğumuz Argiris olarak gö-
rülen eşini de yurdunda bırakmıştır:

1123-1128. dizeler:

“Bana musibetlerimi hatırlatmayın:
En korkutucu diyarlardan yeryüzüne ulaşana dek
Uzunca bir süre sevgili oğlunun yanı başında sabırla bekleyen
Sadık eşi sevgili Penelope’nin

Taliplerini bile isteye gaddarca öldürmek için
Hades'in devasa evinden kaçıp kurtulan
Odysseus gibi ıstırap çektim."

Bu bağlamda okunursa Theognis'in şu dizeleri de çok mü-
himdir:

1197-1201. dizeler:

"Şakıyan kuşun tiz ötüşünü duydum Polypaides
Fanilere saban dönemini haber veren
Ve o kuş kara kalbimi de çaldı.
Benim çiçek açan tarlalarımı başkaları sahipleniyor,
Boyunduruğa vurulmuş katırlar sabanı benim için çekmiyor."

Bunları düşünürken, plebslere karşı Zeus'tan intikam isteyecek
kadar şiddetli bir öfke ve son derece söndürülemez bir nefrete
sürüklenir:

343-344. dizeler:

"Eğer kötü kaygılardan huzur bulamazsam ölürüm
Kederlerime karşılık kederlerimi verebilirim."

349. dize:

"Onların kara kanını içebilir miyim?"

361-362. dizeler:

"Ey Kyrnos, büyük bir eleme katlanan bir adamın kalbi küçülür
İntikamı alınca da yeniden büyür."

Bu dizelerin optimates sınıfının plebsleri yendiği muhabereden
önce yazılmış olduğu görülüyor:

819-820. dizeler:

"Çok arzulanan kötülüğün gerçekleşmesinde, buradayız ey
Kyrnos!
Ölümün yazgısının ikimizi de alabileceği."

Optimates sınıfının plebsleri yendiği bu muharebeden sonra (949-954. dizeler), Welcker'in burada gizlenmiş galiz bir bilmece olduğunu düşünmesi beni yeterince hayrete düşürdü.⁴⁵

Görünüşe göre geriye sürgünden sonra yazılmış, Theognis'in theoros⁴⁶ görevinde bulunan Kyrnos'a tanrıların ne buyurduğuna dikkatlice bakması konusunda telkinde bulunduğu fragman kaldı (805-810).

Eğer bu konuların açıklanmasıyla haddinden fazla meşgul olduğum düşünülüyorsa, özrüm için bu yeterlidir. Bir süredir aklımda olan, Bergk'in yakın zamanda Theognis külliyyatının konuları hakkında, Theognis tüm işlerinden geriye çok sayıdaki yarım cümleler dışında hiçbir şey kalmamış şeklindeki ifadesine karşı çıkıyorum. Kabul ettiği hususlar bana bir hayli hatalı görünüyor. Ayrıca bizi hakkında pek az ipucunun bulunduğu belirli olaylara, eylemlere ve hayatının belirli koşullarına hiçbir zorluk olmaksızın yönlendirebilecek bu karmaşık fragmanları gösterdiğimi düşünüyorum. Bununla birlikte bu fragmanları seçmem ve düzenlememden hiç memnun olmadığımı gönül rızasıyla kabul ediyorum, bunun nedeniyse ayrı ayrı konulardaki fragmanların sık sık aynı sayfada aktarılıp yazılmasıdır.

45 Alıntı yapılan çalışmada bkznz. veβqós üzerine 134f.

46 Tapınaklara, tanrılara veya kâhinlere danışma amacıyla gönderilen kişi. -çn.

THEOGNIS'İN TANRILAR, GELENEKLER VE KAMU İŞLERİ HAKKINDA İNCELENEN GÖRÜŞLERİ

14. Theognis'in hayatı ve yazdıkları hakkında yeteri kadar konuşulduğundan ötürü göz atacağımız ve son olarak açıklamaya çalışacağımız üçüncü husus Theognis'in ilahi ve insani konulara dair ne düşündüğüdür. Bilim adamlarının [viri docti] pek çoğu bu konu hakkında görüşlerini bildirmediğinden belki de bu tartışmanın başlangıcında bilim adamlarının adet edindikleri kanaati kısaca aktaran Bernhardy'nin sözlerini okumak bu tartışmanın başlangıcında yardımcı olabilir:¹ “Mersiye külliyatının tamamı Dorların ahlaki ve politik inançlarına dayanmaktadır, yani her türlü ruhani ve kültürel fırsat üstünlüğünü, mülkiyet hakkını ve dünyevi bilgeliği soylu doğmakla ilişkilendiren kast temelli ahlaki bir öğretidir. İktidarda olan alt sınıfa karşı derin bir tiksintiyle kişileştirilmiş şair, sarsılmaz düşüncelerden ve deneyimlerden oluşan bir özle iyi insanların devrolunamaz haklarına tanıklık etti.”

1 Alıntı yapılan Bernhardy çalışmasına bkznz. II. 457.

Esasen Welcker, Theognis'e kulak verildiğinde soylu bir Dor yurttaşının konuştuğunu unutmamamız gerektiği konusunda zaten uyarıyordu. Bu hususa bir tek Theognis'teki kendine has Dor gücünü ve doğasını keşfedemediğini ve fark edemediğini kabul eden Grote karşı çıkmıştır.² Bu konu hakkında etraflıca tartışmamış olsa da, bu kanısı inceleme açısından son derece değerlidir.

Zira Theognis eski ve tanınmış bir ailede dünyaya geldi, bütün hayatı boyunca soyluluğun işleriyle bir hayli meşgul oldu, tüm düşüncelerini ve arzularını onun restorasyonuna ve büyümesine sabitledi. Buna rağmen gerçek Dor soyluluğunun gücünün artık büsbütün devrildiği ve ilkelerinin devrimle büsbütün ayaklar altına alındığı bir konumdaydı. Bu şeklide Theognis bu ilkelere bazılarını hakkında kuşku duymaya ve yeni bir yaklaşım şekillendirmeye başladı. Ve böylelikle devletle ilgili, insani ve ilahi konular hakkında kendini daha özgürce ifade eden birisi olarak görünen yaşlı Theognis'in izlediği yolu pek çok kanıttan hâlâ fark edebiliriz. Aslında Theognis'in şiiri kendine özgü bir şekilde tanrılar ve gelenekler hakkındaki görüşlerini çok yakın bir biçimde kamusal konular hakkındaki kanılarıyla birbirine bağlıyor, bu yüzden bu hususlarla birbirinden bağımsız bir biçimde ilgilenemeyiz. Bu Megaralıların özgün toplumsal yapısından kaynaklanmaktadır, çünkü belirlenmiş sınıflara veya onların ifadesiyle kastlara ayrılmış ve bölünmüşlerdir. Farklı sınıflardan insani ve ilahi meseleler hakkındaki farklı kanılar üretilmekte ve yayılmaktaydı. Bu sınıflar arasında ciddi bir mücadele ortaya çıktığında ve Theognis kendisini optimates sınıfının en amansız savaşçısı olarak gösterdiğinde, şiirlerinde de halkı benzer bir biçimde ayırmıştır. Örneğin taraflardan birisi olan optimates sınıfına, bütün ayinleri icra eden, tanrılara yönelik dindarlıkla-

2 G. Grote, *History of Greece*, III, Bölüm 9, Londra, 1859, s. 44: "Theognis'in dizelerinde Dor duygularının saflığının kendine haslığını ve kuvvetini hâlâ keşfedebiliriz."

rını ve inancını, tüm insanlarysa adaleti ve erdemi gösteren iyi adamlar [τοὺς ἀγαθοὺς] demektedir. Diğer tarafıysa bütün ahlaki yozlaşmayı, dinsizliği ve günahkârlığı kapsayan kötü adamlar [τοὺς κακοὺς] ve alt tabaka [τοὺς δειλοὺς] olarak anmaktadır. Bundan ötürü Theognis'in ilahi ve insanı görüşlerinin niçin birbiriyle yakından ilişkili olduğu açıktır.

Hepsinden evvel, Theognis'in soylular ve plebslere dair hangi hakla bu kanıya vardığı ve bu kanının nasıl ele alınması gerektiği incelenmelidir.

15. Soyluların saygınlığının ve otoritesinin beş belirli niteliğe dayandığını kavrarsak, soyluların o zamanlar nasıl kudret kazandıklarını ve plebslerin üzerinde nasıl sulta kurduklarını anlarız. İlk olarak, kadim ve bilindik büyük bir aile soyuna herkes tarafından büyük değer verilirdi, özellikle de kökenleri kahramanlara ve bizzat kurucu tanrılara kadar geriye götürüldüğünde. Buna karşın işlevsiz ve kötü bir soydan dünyaya gelen plebs bir kişi, belirsizlikle örtülüydü ve onun ismi yaşamının ötesinde bilinmiyordu. Theognis bunu iki mısırda çok acı bir biçimde dile getirmiştir:

797-798. dizeler:

“Bazıları iyileri şiddetle kınıyor, bazıları övüyor
Ama kötülerini hiç kimse kâle almıyor.”

535-538. dizeler:

“Köleliğin başı asla dosdoğru dikelmez
Ama her zaman yamuktur, boynuyla eğri
Çünkü ada soğanından gül de sümbül de yetişmez
Köle kadından da özgür çocuk doğmaz.”

İkinci olarak, silah kullanımı ve savaş bilgisinden ötürü soylular, eski zamanlardan beri yalnızca kendilerine devleti yönetme vazifesini bahşetmişlerdi ve yönetim işlerinde plebslerden hiç kimseye izin vermediler. Kendilerinin kamu işlerindeki meşguliyetlerinin etkin ve en başarılı olduğuna daima ikna etmişlerdi plebsleri:

43. dize:

“İyi adamlar, ey Kyrnos asla bir şehri harap etmedi.”

Ve şöyle devam eder:

44. dize:

“Ama kötü adamları ayaklanmak hoşnut ettiğinde, onlar halkı da yok ederler.”

51. dize:

“Bu ayaklanmadan ise ihtilaf ve insan katli doğar.”

Dahası hukuk bilgisine ve yasaların yorumlanmasına yalnızca soylular haizdi. Bu sebepten ötürü Theognis bunu plebslerin “adaleti adaletsizlere vermeleri (45. dize)” gibi gördü.

279-280. dize:

“Hiçbiri sonraki ilahi cezadan korkmadığı için
Kötü bir adamın kötülüğü adaletli zannetmesi doğaldır.”

Bu son dizelerde, şair plebslerin dinle hiçbir bağının olmadığı, tanrılardan korkmadıkları kanısındadır. Bu da üçüncü noktadır; soylular kendi otoritelerinin mukadder olduğuna inanmaktadır. Bütün mabetlerin yönetimi onlardaydı. Böylelikle tanrıların kendilerine merhametli, plebslere öfkeli olduklarını varsayıyorlardı.

Bu noktada Theognis’in yaşadığı dönemin koşulları tekrar hatırlanmalıdır veya Yunanların en eski zamanlarından Theognis’in dönemine taşınan, soyluların kendilerine ne kadar çok itibar istediklerini açık bir şekilde ortaya koyan bu düşünceyi daha doğru tanımlamalıyız. Zira tanrılarla insanlar arasında, tanrıların insanlardan hürmet görmesi ve kendileri için ayin düzenlenmesi ve karşılığında da insanlara iyilik ve lütuf bahşetmeleri şeklinde tesis edilmiş bir mutabakat olduğuna inanıyorlardı. Pindaros’un ortaya koyduğu görüş de farklı değildi:³ “Kişi doğru ve adil yolu

izliyorsa, bu ilahi lütfun ona bahsettiği yazgıdandır.”⁴ Ancak böyle eski bir dönemi Pindaros’un açıkça yaptığı gibi, bizim tanrıların lütfu (εὐδαιμονία) ve gazabı (ἐχθροδαιμονία) dediğimiz biçimde değerlendirmekten çekiniyorum. Tam tersine Sophokles’in döneminde bu soruya Kral Oedipus’u dâhil edebilirsek, kendi tanrıları sevdiklerini ve lütuflarını bahsettiklerini kendi hür iradeleriyle seçiyorlar gibi görünür. Bir kişinin ne herhangi bir yeteneği ne de inancı, tanrıların kendi iradeleriyle seçmedikleri bir kişiyi sevgiyle kucaklamalarını mümkün kılabilirdi. Bu düşünce tüm zihinlerde yer edinmişti ve kolaylıkla kuşku duyulacak gibi görünmüyordu. Fakat önce kısmen saptadığımız bu döneme geri dönmeliyiz. Bu düşüncenin o dönemki kanılarda ne kadar yer edindiği Theognis’in pek çok dizesinden anlaşılabılır. Eğer yakın bağlarla ilişkilendirilmemiş ve birbirine geçmemişse erdem, zenginlik ve onur o dönemde anlaşılamaz görünür.

653-654. dizeler:

“Mutlu ve ölümsüz tanrıların dostu olayım
Ey Kyrnos, erdemin başka türlüünden haz etmem.”

525-526. dizeler:

“İyilere zengin olmak yaraşır
Yoksulluğuysa kötü adam sırtlanır.”

171-172. dizeler:

“Tanrılara dua edin; her şey tanrıların kudretiyledir,
Onlar olmaksızın ne iyi ne de kötü olurdu insanlar.”

197-198. dizeler:

“Zeus’un lütfuyla ihtiyaçlar karşılanır ve o kişinin adaleti
Ve saflığıyla daima muteber kalır.”

4 Ayrıca aynı metinde: “Fakat Radamanthys’in işleri rast gitti, çünkü onun payına düşen zekâsının tertemiz meyvesiydi ve ruhunun derinliklerini hilelerle hoşnut etmedi.”

Theognis, plebs bir kişinin yoksulluğundan, onu suça sürükleyen acınası bir çaresizliğin (ἀμηχανία) doğduğunu düşünür.

384-392. dizeler:

“...yoksulluk

Çaresizliğin anası ele geçirdi...

Bu bir insanın ruhunu günaha sürükler.

Zalimce ihtiyaçlarla yanlış yola saptırır kalbinin
derinlerindeki duyguları

...

Her türlü kötülüğü öğreten fakirliğe boyun eğmektir,
Yalanları, hileleri ve lanetli tartışmaları.

...

Çünkü dert aynı zamanda çaresizliği doğurur.”

Zenginliklerin, seçkin ve ihtişamlı bir yaşamışın saygın bir mevki edinmek için ne kadar da önemli olduğu, günümüzde bile sıklıkla gözlemlenebilir. Bizim Yunan soyluları dediklerimizin arasına, plebslerin tamamı eğitimden mahrum ve son derece bilgisiz hayat koşulları içinde yaşarken, dönemin eğitim yapısı ve özgür sanat çalışmalarıyla ilişkili olan zenginler de eklenmeli:

54-56. dizeler:

“Ne adaleti ne de kanunları bilen bu adamlar

Zamanında her iki yanlarını keçi derisiyle örtüyorlardı

Bu şehrin dışında geyik gibi yaşıyorlardı.”

Ancak soylular arasında atalarından çocuklarına ve soyuna aktarılan soyluların temel normlarına göre düzgün bir hayat sürmek için gani gani ilke bulunuyordu. Yani Theognis, Kyrnos’a bunun dışında hiçbir şey aktarmadığını doğrulamaktadır:

27-28. dizeler:

“...sana bir şeyler verebilirim

Kyrnos, iyi adamlardan çocukken öğrendiğim.”

Buna karşın ebeveynlerinden zaten bozuk doğalarını ve mi-zaçlarını almış plebs bir kişinin hiçbir şekilde bunu düzeltebilmesi ve daha iyi hale getirebilmesi mümkün değildir, ancak kötü in-sanlarla olan deneyimleri ve onlardan edindiği alışkanlıklarıyla bir yetişkin olarak günden güne daha da yozlaşır:

305-307. dizeler:

“Kötüler, öyle ana rahminden beri kötü değildir.

Ama kötü adamlarla dostluk kurduktan sonra olurlar.

Namertçe işleri öğrenirler, utanç verici sözleri ve ahlaksızlığı da.”

437-438. dizeler:

“...öğreterek

Kötü bir adamı iyi bir adama çeviremezsin.”⁵

Böylelikle plebsleri kendilerine boyun eğmiş ve biat etmiş halde tutan soyluların itibarı, köklü soylularının şanına, askeri ve kamu işlerini yönetme bilgilerine, ayinleri yönetmelerine, zenginliklerinin ve yaşam biçimlerinin ihtişamına ve son olarak da en iyi sanat anlayışına bağlıydı. Soylularla plebsler arasında ayırım olduğunu düşünen Theognis’in, soylu bir adam kendisini plebslerle bütün ticari işlerden uzak tutmalıdır demesi şaşırtıcı mıdır? Soylulara plebslerle ortak ticari bir iş yürütmelerinin ve ortak bir karar almalarının yasaklanmasını istediği, 343 ve 347. dizelerde geçen plebsler hakkındaki görüşlerinden çekiniyorum. Ancak asla şükran sunmayacağı bildiğinden bir plebse yarar sağ-lamaktan daha boş ve işlevsiz hiçbir şey olmadığını da belirtiyor.

105-108. dizeler:

“Bir alt tabakaya iyilik yapmak çok gereksiz bir lütuftur.

Aynı gri, tuzlu bir denize tohum ekmek gibidir.

Çünkü ne denize tohum ekmek bereketli bir hasat verir

Ne de kötü bir kişiye iyilik karşılığında iyilik yapmak.”

Ancak soylu bir kişinin bir plebsle yakınlık kurması gerekirse, muhakkak sözlerinde ve mimiklerinde en dostane duruşu takınmalıdır, fakat esasen onlara karşı duyduğu dinmek bilmeyen nefret içinde harlanmalıdır. Karş. Teuffel: “Bir kişinin yurttaşlara yönelik mizacı salt bir güvensizlik ve içten içe aşağılama olmalıdır ve bir kişi entelektüel üstünlüğü göstermek için en gösterişli ve içten tavrı takınmalıdır. Şair bu değersiz öğretiyi cüretkâr biçimde sunacak ve zekice bir şeymiş gibi tavsiye edecek derecede saftı.”⁶ Örneğin, 283, 213, 313, 363-365. dizeler.

Burada Dor soylularının kibirli inançlarını görmekteyiz; her ne kadar iç savaşların ve her şeyin dönüştüğü, daha önce εὐδαμονία olarak söz edilen bu inancın temellerinin derinden sarsıldığı o zamanlarda bir kişinin Theognis’in daima aynı kaldığından kuşku etmesi mümkün olsa da hiç kimse Theognis’in onların görüşlerine katıldığını reddedemez.

16. Soylu otoritesinin günden güne zayıflamasının nasıl gerçekleştiğini soracak olursak, ilk ve en önemli etkeni bulmak için bilhassa deniz kenarındaki kentlerde yaşayan pek çok plebsin geniş ve zengin ticaretle servetlerini artırmalarına dek geri gidilmelidir. Zenginlik hususunda soyluları çabucak yakaladılar; masraflarda ve lüksteysen onları geçtiler, çünkü ince zarafetten kaçınmadılar. Fakat bilhassa da çıktıkları uzun yolculuklardan sık sık bilgileri katlanmış bir şekilde geri döndükten sonra gayretlerini ahlaki ve yapısal gelişimlere yönelttiler. Ayrıca soylular da artık eski ahlakın bütünlüğünü muhafaza edemediler, ancak kendilerini sık sık lükse ve zevklere teslim ettiler; askeri görevlerden yavaş yavaş uzaklaştılar ve aile miraslarını ölçülü biçimde yönetemediler. Hatta bazılarının borçları katlandı, böylelikle fakirlik batağına düştüler. Bu olduğunda, soylular artık kendilerini plebslerden mutlak bir biçimde ayırmıyorlardı, üstelik plebsler bu şekilde

6 *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*, Vol. 6.2, Stuttgart, 1849’da yer alan W. S. Teuffel’in “Theognis” makalesi.

saygınlık için uğraşırken ve elde ederken, soylular sınıflar arası evlilik yaparak servet peşinde koşuyorlardı. Theognis “Zenginlik ırkları karıştırdı” (190. dize) demektedir.

Nitekim Megaralılar arasında soyluluğun yavaş yavaş çöküşü ve plebslerin abat oluşu hakkında söylediğimiz her şey Theagenes’in tiranlığından sonra vuku buldu. Kuşkusuz soylulara, tanınmış bir ailede dünyaya gelen, bir mühlet halka önderlik eden ve plebslerin desteğiyle tek adamlığı elde eden Theagenes’in tiranlığından daha fazla hiçbir şey zarar vermedi. Aristoteles’in *Politeiai* eserinin 5, 3, 1’inci kısmında belirttiği gibi “Oligarklar bilhassa halkın önderi kendi aralarından çıktığında alt üst olur.”

Kısaca bahsettiğimiz gibi Theognis’in yaşamı bu döneme denk gelmektedir. Çocukken yetiştirildiği soyluların ilkelerinin yetişkinliğinde toplumun her kesimi tarafından umursanmadığını gördü. Böylece tanrıların adaleti hakkında kuşku duymaya başlamaması mümkün değildi, zira kendisi de 373-380 ve 743-746. dizelerinde bunu mertçe itiraf etmiştir:

373-380. dizeler:

“Ey sevgili Zeus, hayrete düşürüyorsun beni. Sen her şeyin efendisi,

Saygınlığa ve çok büyük bir kudrete haizsin.

...

Kronos’un oğlu, nasıl olur da aklın günahkâr adamlarla adaleti paylaşmaya cüret eder?”

743-746. dizeler:

“Ey ölümsüzlerin efendisi, bu nasıl adaletli olur?

Ne bir kez haddini aşmış ne de sözünden dönmüş

Adaletsizlikten uzak

Ancak adil bir adam, adaletle karşılık görmez mi?”

Theognis bilhassa plebsler muazzam koşullar altında öldüğünde, çocuklarının ve torunlarının, atalarının suçlarının bedelini

ödemesi dışında onları cezalandırmaya cüret edecek hiç kimse olmayacağı için üzüldü. Bu yüzden Zeus'a kötü insanları cezalandırmayı düşündüğü yolu göstermesini önerdi:

731-742. dizeler:

“Ey Zeus Baba, Yürekten istiyorlarsa günahkârların küstahlıktan zevk alması tanrıları hoşnut eder mi?

Tanrılara hürmeti olmayan,

Kasten fena işler yapan bir adam

Bunlardan ötürü geçmişte yaptığı kötülüklerin bedelini kendi ödemeli

Babanın küstahlığı çocuğun belası olmamalı.

...

Bu mukaddes tanrıları hoşnut etsin, ancak

Suçlu şimdi işleyen kaçarsa, ardından gelen bir başkası damgalanır.”

İnsanlar tanrıların adaletinden kuşku duymaya başlarsa, Theognis onların tanrıların lütfuna mazhar olmayı umacakları yolu yordamı bilmemelerinden korkuyordu:

381-382. dizeler:

“Ne ilahların faniler için kararlaştırdığı bir şey var

Ne de fanilerin ölümsüzleri hoşnut etmek için gideceği bir yol.”

Bu yüzden insanlar günden günde yozlaşmakta ve tanrılara daha da yabancılaşmaktaydı.

Nitekim Theognis'in suçtan bütünüyle kaçınabilen bir kişi bile yoktur diye ağıt yaktığı pek de az dizesi yoktur:

799. dize:

“Yeryüzündeki hiçbir insan suçsuz değildir.”

615-616. dizeler:

“Şimdi güneşin tepeden baktığı adamlardan hiçbiri

Tamamen iyi ve itidal sahibi değildir.”

1185-1186. dizeler:

“Ey Kyrnos, üzerimize düşen güneş ışınları
Sitem taşımayan hiçbir adama bakmaz.”

Ayrıca, çok sert bir yoksunlukla sarsılmış soylular bile doğru yoldan sapmaya zorlandılar, bilhassa da plebsler tarafından yoksulluk yükü optimates sınıfının sırtına yüklendiğinde. Ancak onlar için bu aşına olmadıkları ve işitmedikleri bir durumdu ve ellerinden gelen herhangi bir şekilde kendilerini bundan kurtarmaya çabaladılar. Karş. 649-652. dizeler:

“Ey kör olası yoksulluk...

...

Utanç verensin... İstek duymamama rağmen zorla utancı öğretmekteisin.”

179-180. dizeler:

“Kyrnos’u zapt edildiği şiddetli yoksulluktan kurtarmak için
Yine de aramak gerekir hem toprağın hem de denizin geniş yüzeyini.”

Nihayet mülklerinden ve yurdundan mahrum edilen Theognis’in, kendi sıhhati için neredeyse çaresizlik içinde olduğu ve ölümünü arzuladığı görülüyor:

181-182. dizeler:

“Ölmek sevgili Kyrnos, fakir bir adam için en iyisidir
Zapt eden yoksulluk altında ezilerek yaşamak yerine.”
Karş. 425-429. dizeler.

Fakat bunun ardından, zamana daha fazla teslim oldu ve tüm musibetlere daha ılımlı bir ruhla katlandı. Hatta şunları söyleyecek kadar alçaldı:

444-446. dizeler:

“Ölümsüzlerin hediyeleri
Fanilere çeşit çeşit gönderilir, ancak boyun eğmek gerekir
ölümsüzlerin hediyelerine, ne türden verilirse verilsin.”

1031-1036. dizeler:

“Olmayacak işler ne ağrınızı ne öfkenizi artırsın,
Ne dostlarınızı kederlendirsin,
Ne de düşmanlarınızı sevindirsin. Bahtına düşen tanrıların
hediyelerinden
Fani bir adam kolaylıkla kurtulamaz
İster hırçın denizin en dibine batsın
İsterse de karanlık Tartaros onu alikoysun.”

17. Artık geriye argümandan daha çok bir sanıyla kanıtlanabilen bir konu kalıyor. Nitekim Theognis yurduna döndüğünde yaşamının sonuna yaklaşmış olması kuvvetle muhtemeldir. Demokrasiye karşı daha ılımlı bir tavra bürünmekle birlikte tanrılar ve insanlar hakkında da önceki düşüncelerinden bütünüyle uzaklaşır ve kendisini plebslerin itibarı hakkındaki yargılarında daha özgür bir biçimde ifade eder. Kyrnos'u makul bir biçimde fakirliği ayıplamaması konusunda uyarır:

155-158. dizeler:

“Bir adama kızgın olsan bile fakirliğini veya
Kör olası züğürtlüğü bahse konu ederek asla kalbini kırma.
Çünkü Zeus teraziyi bir o tarafa, bir bu tarafa eğmektedir,
Bir tarafta zengin olmak, diğer tarafta varlıksız olmak.”

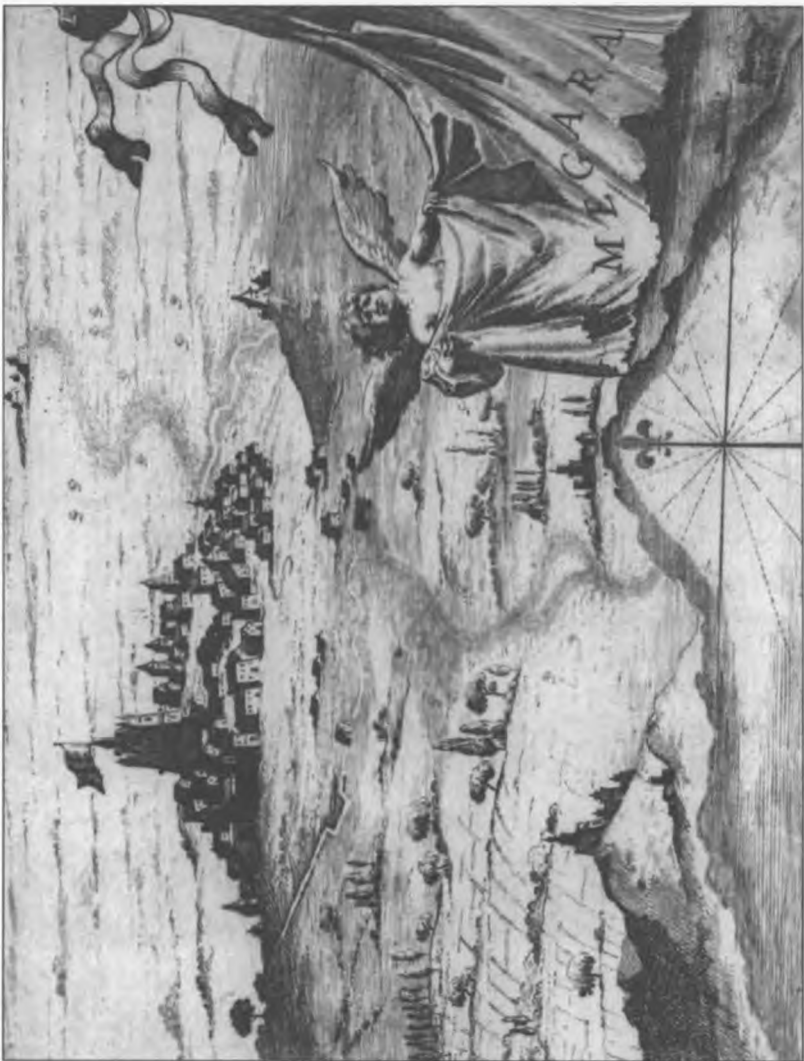
İyi ve kötünün yalnızca tanrılar tarafından insanlara pay edildiği ve mutlak suretle onların isteğiyle olduğu düşüncesiyle bütünüyle rahatlamış görünüyor:

133-142. dizeler:

“Hiç kimse Kyrnos, batmasından veya kazancından sorumlu değildir
Fakat her ikisini de veren tanrılardır.
Herhangi bir adam yüreğindeki gelecek olanın
İyi mi yoksa kötü mü olacağını bilerek çalışmaz.

Tanrılar tüm her şeyi kendi zihinlerine göre gerçekleştirirken. Biz erkekler hiçbir şey bilmeden boş şeylere inanırız.”

Artık başladığım yere, Grote’nin yazmış olduğuna geri dönüyorum. Theognis’in bana bir şeyi öğrettiğine inanıyorum. Yaşantısı her şeyin ve kanıların dönüşümüyle kesiştiğinde çocukken yerleştirildiği görülen aynı kanıları sürdürmesi mümkün değildi. Böylelikle Grote’nin söylemek istediği gayet açıktır: “Hiç kuşkusuz Dor gücünün ve onların öz tabiatının, Theognis’in eserlerinin yazıldığı günlerde gözle görülür biçimde zayıflamış ve devrilmiş olduğu kabul edilmelidir.”

THEOGNIS ÇALIŞMALARI¹

Theognis'in mersiyelerinin kaderi Eskiçağ'da topladığı tepkilerle açıklanmalıdır. Mersiyeler yaklaşık olarak altıncı yüzyılın sonu ve beşinci yüzyılın başında yazılmıştır, böylelikle Pers Savaşları'ndan bir süre önce veya savaş esnasında yayımlanmıştır. Bundan ne sonucu çıkar? Ulusal yaşamdaki savaşla birlikte gelişen köklü değişimin (veya devrimin) onların algılayışı üzerinde etkisi olduğu mu? Theognis'in hayatı boyunca tüm Yunanistan'da geniş bir dinleyici kitlesi edindiğini mersiyelerinden biliyoruz ve mersiyelerinin serpiştiği çevreden de haberdarız. Bu çevre, tiranların husumeti ve iniş çıkışlarla sallanan halk egemenliği altında tüm yeni unsurları katı bir biçimde dışlayarak eski aristokratik grup bilincini [sınıf bilinci] muhafaza etmeye çalışan aristokrat kulüplerinden oluşurdu. Mersiyeler *symposion*'lar için yazılır ve gençlerin çaldığı

1 'Studien zu Theognis', *BAW* içinde, c. 3, ed. Hans-Joachim Mette and Karl Schlechta, Munich: DTV, 1994, 69–73 [1864].

flütlerin oluşturduğu müzik eşliğinde okunurdu. Bahsi geçen zamanda Theognis'in akıbetinin ve kişisel özelliklerinin bilindiği ve şiirinin hakkıyla anlaşıldığı varsayılabilir; yani mersiyelerinin özündeki aristokratik boyut kavranmış ve daha sonra olduğu gibi etik bir özelliğe sahip olduğu için kafa karıştırmamıştır. Şarkılar en başta Kyrnos ve diğer gençler olmak üzere kişiler için bestelenmiş; şarkıcıların sıklıkla ve çoğu zaman Kyrnos'la aynı durumda olduğu gençlik çevrelerinde söylenmiştir. Bugün kızların Heine'nin aşkını, alayını ve bir kıza olan kinini ifade ettiği Heine ilahilerini söylemesine benzer koşullarda, şarkıcının şarkı söylemesi ve parantez içinde kendisine atıfta bulunması aynı sınırsızlıkla göz ardı edilirdi.

Ruhun dışavurumu olan bu şiirlerin münhasır bir tabiatı olmadığı kavranmalıdır. Bu şiirler elem, siyasi karışıklık, deniz yolculuğu, etrafta dolaşma, eve dönüş, aşk ve dostluk zamanlarında yazılmış çalkantılı iç yaşamın temsilleriydi. Asla tek taraflı eğitime maksadıyla yazılmamışlardır, ama ruhu teskin etmeyi amaçlamışlardır. Bunların arasında saf ahlaki eleştiri bulunabilir, ama mersiye yoktur –bu kişinin gözden kaçırmaması gereken bir farktır. Sonrasında bu şiirler arasında genellikle *symposion* esnasında vücuda gelen içki şarkıları, tanrılara yakarışlar ve benzeri şarkılar bulunur.

Eski aristokrasi Pers Savaşları'ndan sonra varlığını sürdüremedi. Zenginliğin halkın erkeklerine aktarılması ve bilgiyle sanatın evrensel yayılımı soylu kanını bozdu [kandan gelen soyluluk]. Bununla birlikte Theognis'in mersiyeleri anlaşılmalarına imkan sağlayacak bağlamı yitirdi. Halk bu mersiyelelere farklı bir anlayışla yaklaştı. Daha önce bu mersiyelerde her şeyi soylu bulan birisi, artık etik ilkeler bulacaktı. *Symposion* topluluklarına yapılan atıflar artık anlaşılmamaktaydı. Theognis'in kendisi artık bilinmemekteydi. Yine de bu koşullar altında Theognis hızlıca yeniden kök saldı. Bunu tragedya şairlerinde gözlemleyebiliriz. Aiskhylos onu

tanımıyordu, en azından ondan hiç söz etmiyordu. Tam tersine Sophokles, Theognis'in düşüncesinden ve siyasi kavrayışından etik anlamda yeniden yorumlamayla sık sık bahsederdi. (Theognis 731-752. dizelerini, Sophokles'in Aletes hakkındaki fragmanıya karşılaştırın.) Özellikle dönemin tragedyalarda sunulduğu haliyle veciz şiire olan düşkünlüğüne bakılırsa, Theognis elli yol boyunca tam anlamıyla karşılık buldu. Bir sonraki elli yıla geçecek olursak, Platon, Ksenophon ve Isokrates'te büyük bir özenle incelememiz gereken çok ciddi paragraflar buluruz. Platon, *Yasalar* I, 630'da Theognis'i cesurluğun müjdecisi Tyrataios'la karşılaştırır ve adaleti (δικαιοσύνη), itidali/ölçülülüğü (σωφροσύνη) ve ihtiyatı (φρόνησις) yiğitliğin veya cesaretin (ἀνδρία) üstüne koyduğunda kendisine daha büyük bir anlam yükler. Theognis'i ilk üç ana erdemin temsilcisi ve ozanı olarak kabul eder. Dolayısıyla o bir ahlak öğretmenidir ve aynı zamanda Ksenophon'un aktarımına göre de öyledir (Stobaios, *Sermones*, s. 499). Ksenophon, Theognis'in insanın erdemi (ἀρετή) ve kötülüğü (κακία) dışında bir şey yazmadığını aktarır. Kitabı insan üzerine bir çalışmadır. Buna paralel olarak Sokrates'in öğrencilerinden Antisthenes, Diogenes Laertius VI, 16'da anlatıldığı üzere ahlakı teşvik eden Theognis Üzerine (περί Θεογνιδος) adlı iki eser yazar. Nitekim Ksenophon şahsen ona bir kitap atfetmiştir (Stobaios). En önemlisi de Isokrates'in ifadesidir (Ad Nicholem, bölüm 12). Isokrates'e göre bir ahlak öğretmeni ve üstün bir ölçü (ἀρίστους συμβούλους) olarak Theognis, oldukça ünlüdür, ama gönülsüzce okunur, çünkü insanlar öğüt almaktan hoşlanmaz. Theognis bu eserde Hesiodos ve Phokylides'le birlikte anılır. Soylu kan döneminin geçmesiyle birlikte şöhretinin zirvesinden oldukça uzaktaydı. Veciz şiirden alınan son haz felsefe okulları ve yaygın ahlak patlamalarıyla zayıfladı. Theognis artık okunmuyordu, ama çalışması ders kitabına dönüşmüştü.

Bu noktaya kadar Theognis'in eserleri bozulmadan kaldı;

eserinden henüz alıntılar yapılmamıştı. Bu Isokartes'in aşağıdaki metninin sonucuyla tam olarak örtüşmektedir: "Herhangi biri bu şairlerin büyük ölçüde güvenilen sözde vecizelerinden bir seçme hazırlasa dahi hiç kimse artık onlarla ilgilenmiyordu." İlkin bu beyandan o zamanlar böyle bir seçme hazırlamaya kimsenin teşebbüs etmediği sonucu çıkarılmalıdır. İkincil olarak Theognis büsbütün vecizeden ibaret değildir, sadece baskın olan kısmı öyledir (bu ifade μάλιστᾱ [büyük bir kısmı] kelimesiyle verilmiştir). Üçüncü olarak eserlerinin veciz kısmının en azından Atina halkını en çok ilgilendiren kısım olduğudur, bu da kişisel niteliğe sahip *Theognidea*'nın kalanının artık anlaşılmadığını açıkça ortaya koyuyor –kişisel niteliğe sahip bu kısım basitçe hesaba katılmamıştır. Welcker tehlikeli olmasına karşın bundan bir sonuç daha çıkarır: Yukarıdakilerden şehvete yol açacak bir şeyin kesinlikle kitaba eklenmediği anlaşılabılır. Welcker bu şehvete yol açacak ifadesinden *symposion* ve erotik şarkıları anlıyor. Ancak içki ve aşk direktifleri dönemin *zeitgeist*'i tarafından şehvet uyandırıcı gibi görünmemektedir, ama eskimiş ve modası geçmiş bir şey olarak bu şaşırtıcı olmayabilir. Açıkça Ksenophon'un insanlarla ilgili bir kitap olarak adlandırmasından dolayı, *Theognidea*'nın en muhtelif insan koşullarını ele almış olması muhtemeldir.

Sokratesçi okul bu kitabı bir okul kitabı olarak damgalayıp kullandı. Vecizeler söyletildi ve çocuklar onları ezbere öğrendi. Bu bilhassa Theognis'le ilişkili olarak aktarılmamıştır, ama kesinlikle Aiskhines'in *Contra Ctesiphontem* 525'inden alınmış bir metindir: "Çocukken şairin veciz şiirlerini ezbere öğrendiğimizi biliyorum, böylece onları yetişkin olunca kullanabilecektik." Theognis'in bu kadere ilk sahip olanlar arasında olması onun pedagojik açıdan kullanıldığından kuşkulananmamıza sebep olur. Bu gerçeğin iki farklı sonucu vardır: Birincisi tüm mersiyeler peyderpey ortadan kaybolmuş ve seçme paragraflar (ilk zamanlar çok yönlü ve bolca) son derece tutarlı hale gelmiştir. İkincisi halk nezdinde Theognis'e

olan nefret artmıştı, çünkü genel anlamda okul kitaplarında sık sık ve haksız yere gözden düşmüştü, bu da Cornelius Nepos'la birlikte günümüzde bile hissedilen bir durumdur.

Daha sonraki tüm ifadeler artık bir bütün olarak Theognis'le değil, sadece bu vecizeler ve aforizma alıntılarıyla tanışmışlardı. Bütün *symposion* ve erotik dizeler kesilip atıldı, aslına bakılırsa şiirsel olan her şey çıkarıldı. Bu Dion'un [Khrysostomos], *Oratio*, II ve Plutarkhos'un, *De Audiendis Poetis* eserlerinde gösterilmiştir. Plutarkhos Theognis'e dair bütün tekdüze aforizma koleksiyonunu canlandıran yegâne şeyin *metrum*² olduğunu söyler. Dion ise Büyük İskender'in sıradan cahil bir adama ait bu tür kitaplardan burun kıvrarak nasıl uzaklaştığına dair bir hikâye anlatır: "Böyle bir okumanın bize ne yarar olabilir?" Bu yüzden eskiden yavan olarak görülüyordu, şimdiyse değersiz olarak görülüyor. *Theognidea* bayağı görülüyor. Bu onur kırıcı duruma Eskiçağ boyunca sürüklendi. Kyrillos MS 433 civarında yazdığı kitabında, bunları bakıcıların çocuklara ve öğretmenlerin de öğrencilere ezberden okumaya özen gösterdiği berbat bir okuma parçası derlemesi olarak tanımlıyor. Iulianus [Dönek] büyük bir övgü olarak bu vecizeleri Süleyman'ın Özdeyişleri'yle dönemine uygun olarak karşılaştırdı. Ancak Kyrillos'un sözleri böyle bir abartının evrensel olmadığını, kıymetli paganizminden Süleyman'ın Özdeyişleri gibi güzel yazmaları açığa çıkarabileceğine inanan saçma bir imparatorluk fikri olduğunu öğretir. Yoksa bu sadece dalga geçmeyi mi amaçlar?

Günümüzde önümüze sunulan bu dikkate alınan görüş nasıl ortaya çıktı? Welcker iki olasılık olduğunu öne sürer: Ya gözden geçiren bir kişinin tüm çalışmadan alıntılar toplaması ya da öteki yazarlardan tekil paragraflar toplaması. Welcker ikinci seçeneği tercih eder. Altı karşı argümanla ilk seçeneği başarılı bir şekilde çürütür, ama sonuç olarak ikincisi daha olası hale gelmez. Birin-

cisi, gözden geçiren kişinin işlediği yazarlardan anlaşılamaz; günümüzde muhtemelen sadece yüz çift dizeye sahip olduğumuzda bunların eski yazarlardan alındığını ispat edebiliriz. İkincisi, aksine onun gözden geçirmesi bu vecizelerden daha fazla alıntı yaparak tamamlanmış olabilir. Üçüncüsü, bu gözden geçirmenin akılda tutulması gereken türlü bakış açıları vardı ve çeşitli ilkelere göre düzenlenmişti. Dördüncüsü, orada burada alfabetik sıralamayı tanıyabileceğime inanıyorum. Beşincisi, ayrıca argümanlara göre bir sıralamayı da. Son olarak kaba bir uyuşmazlığa göre dizilmiştir. Son gözden geçirmenin bir kişi tarafından mı yoksa yüzyıl içinde mi hazırlandığının bir ehemmiyeti yoktur. Her hakükârda gözden geçirenlerin zihninde gerçeğe makûl oranda yaklaşan Theognis imgesi yavaş yavaş açığa çıkar. Tamamlanana kadar güvenli bir biçimde doğrulanamasa da Theognis tarafından yazılmış olabilecek diğer şiirler başka yazarlar tarafından tanıtılır. Duyarlı Athenaios'tan gelen bir not Theognis'i pek de büyük olmayan bir erdem timsali olarak sunar ve nereden alındığı bilinmeyen *symposion* ve erotik içerikteki bir derleme, var olan havuza eklenir. Artık Theognis'in imajı daha da kötüleşir. İki anlamlı ve sübyancılık imalı bir dönem ona atfedilir, böylece Souda'daki bir yazar yaygın iffetsizliğine (μιαρίαί) ve sübyancılığına (παιδικοὶ ἔρωτες) karşı aforozunu dile getirir.

Theognis bu şekilde tamamlanabildi ve böylece Theognis'e sahibiz. Elimizde olanı maharetle kullanarak, hiçbir şeyi kaldırmadan elde edilen resim, çok koyu tonlarda olsa da oldukça güvenilirdir. Theognis asilzade tutkuları olan sofistike ve perişan haldeki büyük bir toprak beyi [aristokrat sınıf] olarak görünür; kendi çağını sevmiştir; hevesli halka karşı ölümcül bir nefretle doludur; ona eziyet eden kötü kader tarafından bir kenara atılmış ve aynı kader tarafından pek çok açıdan daha ılımlı biri haline gelmiştir. Eski ve yeni zaman arasındaki geçişte parlak, biraz yozlaşmış ve artık geçerliliği kalmamış soylu kanının bir kişileş-

tirilmesi olarak belirir; çarpık bir Ianus kafasıdır çünkü ona göre geçmiş eşit haklara sahip, iğrenç ve aykırı bir geleceğe kıyasla çok güzel ve imrenilesi görünür. Theognis, ayrıcalıkları sonsuza dek tehdit edilen, kendi sınıfları ve varlıkları için aynı tutkuyla savaşmalarına ve dövüşmelerine neden olan halk devriminin eşliğinde aristokrasiyi temsil eden tüm soylu figürlerin kişileştirilmiş bir düşüncesi olarak görünür.

Theognidea çalışmaları bundan sonra hangi yönde ilerleyecektir?

1. Mevcut şiirlerinden hayatının saptanması.

Bunun için tüm şüphelerin giderilmesi elzemdir.

Megara'nın durumuna ilişkin zamanın resmi ve ele geçen bilgilerin eleştirisi.

Mevcut bilgilerin kökeninin ve zamansal saptamaların keşfi.

2. Şarkı çevresinin saptanması.

Bunun için eski *symposion* şiiri, bilhassa da eski aristokrasiden olanlar gereklidir.

Kyrnos ve arkadaşlarıyla olan ilişkisi.

Mersiyelerin sırası nedir?

3. Metnin saptanması.

Theognidea'nın dil ve ölçü özelliklerinin toplanması.

Sahte paragraflar.

Μουσα παιδική [Mousa Paidike veya Puerilis] eserinin yazarı hayali bir ihtiyar mıydı, bir keşiş miydi vd.

Theognis'ten Demokles şiiri fragmanı

Megaralı Theognis Üzerine Nietzsche

Elinizdeki eser, Friedrich Nietzsche'nin 1864'te, yirmi yaşındayken yazdığı doktora tezi olan *De Theognide Megarensi*'nin tercümesidir. Yunanlı bir lirik şair olan Megaralı Theognis'in incelenmesine ayrılmış bu metin, Nietzsche'nin o tarihe dek yaptığı en kapsamlı tahlilini gözler önüne serer ve filozofun, Yunan düşüncesinin eleştirel-tarihsel bir biçimde irdelenmesine adanmış kariyerinin başlangıcını oluşturur. *De Theognide Megarensi*'nin yazılış amacının; Theognis'in, külliyatına ve hayatına dair bütünlükcü bir yaklaşım benimsemek sûretiyle şiirlerine dair derin bir kavrayış sağlamak olduğu söylenebilir. Theognis'in yalnızca "anlaşılmaz sözler söyleyen bir şair" olduğu ve eserlerinin de bütünlükten mahrum bir "fragman derlemesi" olduğu şeklindeki yaygın kanının aksine, Nietzsche şairin eserlerinin, hayatının ve altıncı yüzyıl Megara'sındaki siyasi vaziyetin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesinin tutarlı bir külliyat ortaya koyduğunu göstermek ister. Theognis'in eserleri ne basit bir "vecizeler ve aforizmalar yığını" olarak tasavvur edilebilir ne de derinliksiz bir pedagoji şeklinde anlaşılmalıdır. Aksine, eleştirel-tarihsel bir tahlil, Nietzsche'nin *De Theognide Megarensi*'de göstermek istediği üzere, net bir ahlâk ve siyaset anlayışı ortaya koyacaktır.

(M. Kemal Işık'ın Sunuş'undan)

